

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

100 ÅR I ÅRHUS

DEN KATOLSKE
MENIGHED OG SKOLE
1873 - 1973

Preben Hahn-Thomsen
100 ÅR I ÅRHUS

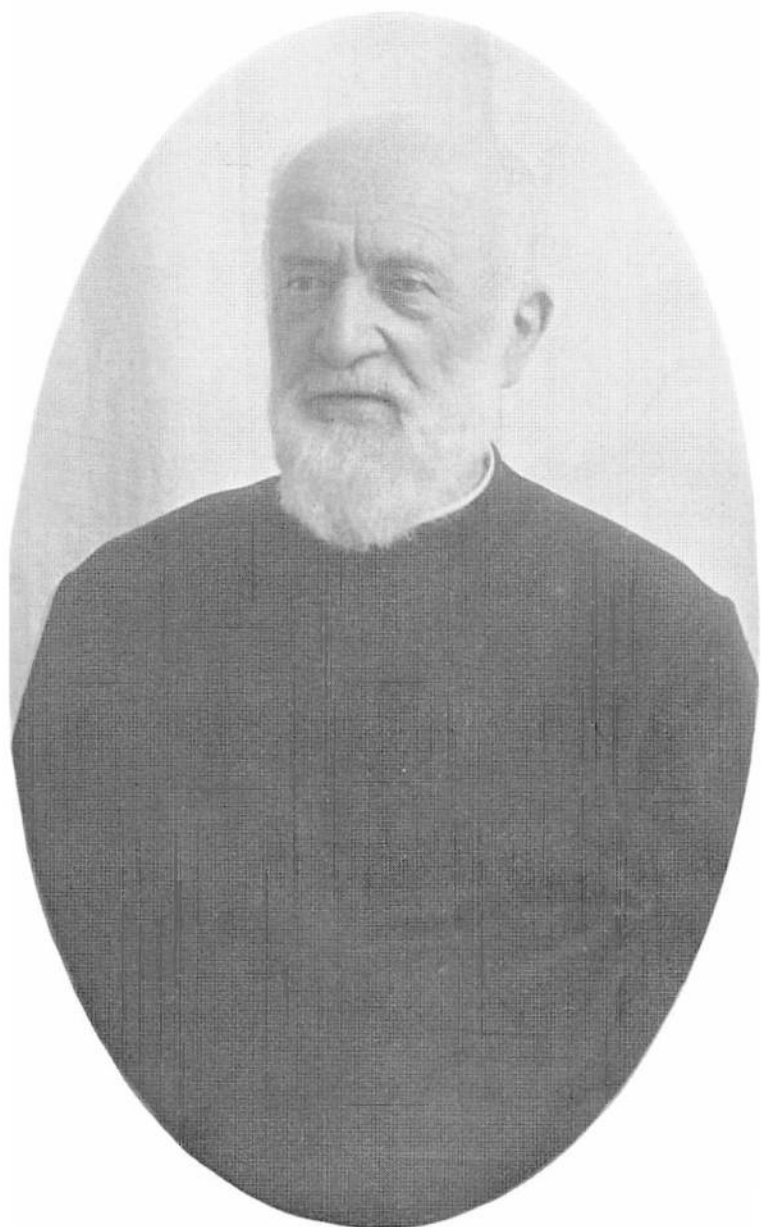
Den Katolske
Menighed og Skole
1873 - 1973

Preben Hahn-Thomsen
100 ÅR I ÅRHUS

Den Katolske
Menighed og Skole
1873 - 1973

Vor Frue Sogn . Sct. Knuds Skole
Sct. Josephs Hospital

P. Augustin Sträter SJ, sognepræst 1873–1883, grundlæggeren.

Forord

Har historien om en hundredårig katolsk menighed interesse i dag?

Endnu i mellemkrigsårene ville svaret have været: »Kun for dens medlemmer!« Endnu da blev historie mest betragtet som en raritet for særligt interesserede eller endda som en trøst for folk, der ikke var stærke nok til at være moderne og leve i den tekniske tidsalders nu, og som vederkvægede sig ved tilbageblik til »De gode gamle dage«. I dag, i en betydeligt mere tekniseret tidsalder udkommer verdens-, danmarks-, kunst-, musik- og kulturhistoriske værker i kæmpeoplæg; og ikke nok hermed, men historien trænger lidt efter lidt ind i samtlige fag, simpelthen fordi man er nødt til at se tingene fra deres tilblivelses synspunkt.

Uden at forfalde til den nemme bagklogskab, der vanpryder så mange historiske arbejder, kan vi virkelig drage lære af de 100 år, som Århus-menigheden har bestået. Vi har jo nemlig også i anden henseende jubilæum i disse år: 1972 var hundredåret for Grundtvigs død og vækkelsesbevægelsen »Indre Mission«s stiftelse, og 1971 var hundredåret for Georg Brandes' første forelæsning, der påbegyndte arbejdet på at løsrive Norden fra en tusindårig kristen tradition. Indtil da var kristendommen det selvfølgelig livsgrundlag, og så sent som 1852 forbløffedes digteren Paludan-Müller ved at have møde en overbevist gudsfornægter¹. En digter af i dag ville måske være lige så forbavset, såfremt han talte med en troende kristen!

Det er dyb tragedie, at i over halvdelen af dette kritiske århundrede, hvor tanken sattes op mod troen, lå de kristne i vild åndsstrid indbyrdes: Folkekirkenes retninger med hinanden, folkekirken med frikirkerne, disse med sekterne – og alle ikke-katolske samfund med den katolske kirke. Dette

skrives ikke som opfordring til at grave rustne sabler frem i en tid, hvor kristenheden omsider har lært at tænke økumenisk; det skrives for at forklare den hårdhed og selvtilstrækkelighed, der ofte prægede katolikerne, og som kun altfor meget af den følgende beretning vidner om – man talte åbent om »den evindelige katolske bedreviden«. Det må erindres, at katolikerne følte alles hænder rettet mod sig, så meget mere, som kristendommens fjender instinktivt forstod, at de havde deres stærkeste rustede modstander i den katolske kirke, og næsten enhver stok ansås dengang for god nok til at slå på katholicismen med.

Ville pater Sträter S.J. i dag kunne genkende den menighed, han grundlagde for 100 år siden? Han ville i alt fald kunne anerkende den, da lære, sakramenter og embede er uforfalsket; men den kirkelige horisont er unægteligt blevet udvidet – for så vidt er vi mere »katolske«. Angående detailmeninger rækker derimod feltet fra sort reaktion til rød venstreorientering, og selvom sandheden som oftest findes i midten, har vi atter her et udtryk for kirkens katolicitet. At dette giver kirkens fjender årsag til at spå dens snarlige endeligt, har historien givet mange fortilfælde til; vi behøver blot at erindre om den mindsten, kejser Diokletian opstillede år 303 e. Kr. med indskriften: »I dette år blev kristendommen udryddet«. Stenen eksisterer endnu – det gør kristendommen også! Og nu er Grundtvig der minsandten igen, for her er det da umuligt at lade være at citere:²

Lad hvisle kun i ormegård,
at riget er lagt øde,
Gud kroner ligefuldt dets år
med frugtbarhed og grøde.

Middelalder

Vi kan for Danmarks vedkommende simpelthen definere middelalderen som det tidsrum, hvor den katolske kirke dominerede landet, og Århus var katolsk som det øvrige rige. Ifølge Sakse var endda byens første biskop hin Poppo, der ved jærnbryd overbeviste Harald Blåtand om kristendommens over-

legenhed. At gudsdommen har fundet sted, er utvivlsomt, det berettes næsten ligelydende hos Widukind og Hermann von Bremen om »en munk ved navn Poppo«, så kan man i øvrigt mene om denne styrkeprøve mellem Kristus og Asathor, hvad man vil. Stedet for gudsdommen var enten Jelling eller kongsgården ved Tamdrup, og afstanden er i intet af tilfældene stor til Århus; det er da opløftende for byens katolikker, at deres første biskop var den mand, der »bar glødende jærn for Christo«.

Bortset fra bispesædet var Århus ikke nogen meget betydelig by i den tidlige middelalder, selvom vi véd, at byen var mønststed under kong Hardeknud. Den havde således kun to klostre, hvoraf sortebrødreklostret, Vor Frue, delvis står endnu; men i unionstiden fik den en vældig opblomstring, ikke mindst takket være de energiske bisper. Den prægtige domkirke, St. Clemens, blev påbegyndt 1395 af biskop Peder Jensen, men det varede næsten 100 år, før Jens Iversen Lange 1477 kunne indvie det gotiske gudshus; så er til gengæld dets størrelse hverken før eller siden blevet overgået i Danmark, og i Bernt Notkes vældige fløjaltertavle fik det et værdigt centrum³. Kirke og skole var nært forbundne i middelalderen, og også her kunne Århus hævde sig. Vi har hørt meget om terperiet og de mange prygl i »Den sorte skole«, og kun altfor ofte svarer virkeligheden hertil; men at manden på katederet i hvert fald kunne være en varm og levende, ja kærlig personlighed, viser Århus-rektoren Morten Børup, der ledede katedralskolen 1490–1526. Hans undervisning var meget avanceret efter middelalderlige forhold, og han, der selv havde arbejdet sig frem som moden mand, var altid rede til at hjælpe fattige peblinge. Han tog livligt del i tidens spørgsmål, digtede selv, og hvert år synges ved skolens transløkation hans stemningsfulde vårsang, der sprudler af glæde over naturen og dens ophav, Guds skønhed⁴:

A quo ducunt omnia
summa, ima, media,
formam speciei,
major haec distantia
quum sit differentia
noctis et diei.

Han, som af sit væsen gav
himmelrum og jord og hav
skønheds præg at bære,
bød, at rig mangfoldighed,
som vor tanke svimler ved,
tolke må hans ære.

Men forhold som de i Århus var desværre usædvanlige i den danske kirke. Vel var den rig og mægtig, men den hvilede på to søjler, paven og kongemagten, og i senmiddelalderen vaklede den første af disse stærkt: »Det babyloniske fangenskab« i Avignon bidrog sit dertil, de forskellige »modpaver« svækkede yderligere, og afladshandelens nedværdigelse skulle ikke øge respekten. Samtidigt voksede kongemagtens indflydelse: Allerede 1368 opnåede Valdemar IV Atterdag ret til at besætte en række indflydelsesrige kannikeembeder, men det følgende århundrede reducerede ydermere den pavelige indflydelse, så ved herredagen i København i juni 1533 kunne kun halvdelen af de fremmødte bisper sætte et »electus« – udvalgt (af paven) – efter deres navn. Også den bestemmelse, at kun adelige kunne bispevie, satte ondt blod og bevirkede omvendt både biskoppeligt hovmod og talrige partistridigheder. 1491 tvang således århusianerne biskop Ejler Madsen Bølle bort, i hvilken anledning Morten Børup digtede et nidvers om byen. I denne blanding af reformønsker, forargelse og trosiver lyder Morten Luthers røst!

Med sikkert instinkt angreb Wittenberg-munken kirken på det mest forargelige punkt, afladshandelen, og her kunne han næsten overalt regne med medhold. I Danmark tilsluttede reformkatolikken Paul Helgesen, »vor første store politiske journalist«, sig hans tanker, men brød senere med ham, da Luthers virke førte mod kirkesprængning. Helt farlig blev situationen i Danmark ved Frederik I's død. Hans ældste søn, Christian, havde personligt været til stede i Worms, da Luther udtalte sit: »Her står jeg«, og glemte aldrig den stund⁵. Christian var ivrig lutheraner. Den yngste søn, Hans, opdroges på Nyborg slot af reformkatolikken Oluf Nielsen Rosenkrantz; men borgerskabet havde ikke glemt Christiern II, og den konge havde også sønner. Overalt i Norden trak skyerne sammen.

Og så slog lynet ned! Fra 1534 til 1536 hærger vor sidste borgerkrig, Grevens Fejde, landet; overalt brændes, myrdes og plyndres der, og parterne kappes i dyrisk grusomhed, men noget religiøst sigte har aktionen endnu ikke. Den 18. august 1534 skal bisperne mødes i Horsens, men da hele Fyn står i

oprør, bliver kun de 5 jyske stifter repræsenterede – og hvilke repræsentanter? Vel er Århus-bispen, Ove Bille, en hædersmand til knoglernes marv, men de øvrige 4 er – deres politiske og juridiske evner ufortalt – kirkeligt bedst tjent med tavshed. Samtidigt kæmper Paul Helgesen som en løve for den katolske sag, men København var man afskåret fra, og Helgesen må nu – uberettiget – høre øgenavnet »Povl Vendekåbe« fra sine dygtigste elever. 1534 var på et møde i Ry kirke Christians kongevalg blevet nærmest gennemtvunget, og ved det omtalte bispemøde i Horsens fandt hans kongehyldning sted 19. august. To år senere kapitulerede som den sidste by København til ham, »efterdj de haffue ey ædendes ware«, og dermed var »katolicismens svanesang« sunget. Det statskup, man foretog, var dog selv i datiden ganske uhejlet: Om morgenen kl. 4 den 12. august 1536 arresteredes samtlige katolske bisper; dermed var forbindelsen sluttet mellem den lutherske bevægelse og den politiske udvikling, og på herredagen den 30. oktober kundgjordes, at bispegodset var konfiskeret og »det biskoppelige embede ophævet til evig tid, for at Danmarks krone og konge kan blive desmere formuende«. Det var ikke løs snak, det inddragne bispegods tredoblede kronens indtægter. Selvom Christian III var Luther og hans sag personligt hengiven, og selvom han ofte sørgede over de ulykker, borgerkrigen forårsagede, må man vist indrømme, at han smurte gylden salve på sine sår⁶.

Ove Bille kom ret hurtigt fri, »skønt han havde været hovedet for alt papisteriet«, men sit bispeembede måtte han afstå. Kongen, der personligt satte ham højt, gav ham benediktinerabbediet Skovkloster – nuværende Herlufsholm – til len, og blandt Sankt Bendts sønner henlevede han sine sidste 19 år, æret som en fyrste. Den katolske kirke døde ud i løbet af to generationer, og ingen tog martyriet på sig for at bekende den; den apostolske succession var brudt, og Danmark lå Norden for det åndelige jerntæppe, der de næste 300 år sænkede sig gennem Europa. Men mens der i Fredericia og Frederikstad dog tilstodes en minimal trosfrihed – og endda kun for udenlandske katolikker – forsvandt katolicismen i den grad fra det øvrige Jylland, at der i 1800-tallet end ikke var mindelser om den. Da man 1873 begyndte mission i Ove Billes

bispeby, blev præsterne betragtet som udenlandske sektledere, og selv måtte de føle det, som begyndte man mission på bar bund.

Alt til Guds større ære

Vi springer frem til året 1521. Krigen raser mellem Spanien og Frankrig, og en vældig fransk overmagt belejrer fæstningen Pamplona i Pyrenæerne; stemningen blandt de belejrede er fortvivlet, kun den unge officer Iñigo López de Recalde y Loyola holder modet oppe. Da franskmændene stormer, står han højt på sin bastion, en granat springer i nærheden, han bæres fra valpladsen med benet knust – og så overgiver Pamplona sig straks efter. Trods en månedlang, heroisk udstået hestekur bliver han halt for livet, al mulighed for advancement ad militærvejen er udelukket – til gengæld er der rigelig brug for hans ildhu i den stridende kirke, Don Iñigo bliver til helgenen Ignatius Loyola⁷. Begivenheden er en stjernestund i Århusmenighedens historie, thi det var åndelige sønner af den hellige Ignatius, der grundlagde den, og som sidenhen bestandigt har ledet den.

Jesu selskab, jesuitterne, som ordenen kom til at hedde, drog ud i verden under mottoet »Alt til Guds større ære – omnia ad majorem Dei gloriam; som allerede Paulus havde lovet⁸, fik de masser af fjender både inden- og udenfor den katolske kirke; men selv deres kritikere indrømmer, at »hvad de end gjorde, gjorde de det så godt, som det overhovedet var muligt« (Friedell). Som Ignatius havde ønsket det, stod hans orden på etapperne, aldrig søgte den æresposter, ejheller kirkelige, »antallet af jesuitter, der er blevet kardinaler overstiger gennem 400 år ikke en snes« (Grimberg); men netop dette gav ordenen en utrolig slagkraft, selv i det fjærne Østen drev den mission. Derimod var Danmark og Norge aflåst for den. Christian V's Danske Lov nævner udtrykkeligt »Munke, Jesoviter og deslige papistiske Personer« blandt dem, der formentes adgang til »Kongens Riger og Lande«.

Med Grundloven fik Danmark 1849 en fri forfatning og dermed religionsfrihed. Nogen voldsom katolsk »propaganda«-lyst spores dog ikke, man udbyggede allerede eksisterende

menigheder, og én og anden konvertit fandt også den samme vej, Steno og andre allerede havde trådt; men 1864 gik Frederiksstad tabt for Danmark, og dermed var pastoratet i Fredericia Jyllands eneste. Her sad den senere biskop Johannes von Euch som præst, og energisk som han var, lykkedes det ham i 1866 at oprette en station i Odense, året efter i Randers, og endelig fik Horsens – næsten ved en fejltagelse – sin katolske menighed 1872.

Men i april 1873 holdt Jesu selskab konference i deres dengang nye bygninger i Stenosgade i København. Der måtte gøres noget for Danmarks næststørste by. Ganske vist var Århus dengang kun på 20.000 indbyggere, og deraf var én katolik; men netop de strengeste opgaver havde Ignatius sat mest energi ind på at løse, pater Augustin Sträter S.J. sendtes til Århus. Han har sagtens følt sig som en anden Frans Xaver, da han endnu samme måned stod af på banegården: Penge havde han ingen af, paramenterne i hans kuffert var lånt hos von Euch i Fredericia, og der var naturligvis ingen til at modtage ham. Foreløbig lejede han sig ind i Fredensgade 22, og efter endnu en tur til Fredericia for at hente det provisoriske alter, han selv havde forfærdiget ved en urmagers hjælp, opstillede

Det første kapel og præsteboligen, 1873, Fredensgade 22 st. t. v.

han dette i den største stue. Århus havde fået sit første katolske gudshus siden kirkespaltningen, og allerede den 30. april læste pater Sträter den første hellige messe; til ministrant havde han ingen ringere end den apostolske præfekt Hermann Grüder, der eftermiddagen før var ankommet med Århusbåden".

Det næste skridt blev valg af en byggegrund til fremtidig kirke og skole, og mon man i dag tænker på, hvor stor Sträters forudseenhed var? Vi er så vant til at høre om »kirken på strøget«, at vi oftest overser, at »strøget« dengang var en græsmark, og at kun en næsten hellig optimisme kunne forvente en kirkelig fremtid – foreløbig havde man ikke engang en menighed! Ryesgade var det yderste Århus, kun banegården forbandt den med byen, og grundprisen lå derfor i et rimeligt niveau. Ejer var Århus kommune, der forlangte 2 kr. pr. kvadrat-alen, og da grunden var på 13.000 kvadrat-alen, kom købesummen på det rimelige beløb 26.000 kr. Pater Sträter var klar over, at han måtte smede, mens jernet var varmt og straks slå til, prisen ville hurtigt stige, og det skulle også vise sig, 6 år senere var den femdoblet. Så var det om at samle penge ind, pater Feldmann afløste ham, mens han rejste på missionskollekt i Tyskland og Holland, og allerede i november havde han de 26.000 kr. – især havde ærkebispens af Köln været gavmild. Ved sin hjemkomst erfarede han, at pater Feldmann havde brugt tiden til at holde kateketforedrag i nabolaget, og enkelte tilhørere kom til andagt søndag aften – og på en rundrejse i omegnen havde Feldmann ydermere opsporet i alt 58 katolikker – men ellers var der ingen tilgang fra byen. Her måtte man begynde med den foreliggende katolik, en tysk skræder, der var ikke-katolsk gift, og som havde 2 børn.

De børn fortjener at erindres, thi de blev begyndelsen til Sankt Knuds skole, der således også kan fejre 100-års fødselsdag i 1973. De 2 patres var foreløbig de eneste lærere, og snart fik de endnu 2 elever, børn af en indvandret russisk skræder. »Børnene vare de bedste Missionairer« forsikrer pater Sträter, ikke mindst naturligvis fordi de førte forældrene til kirken¹⁰. Fra jesuitterne i Regensburg havde man fået paramenter, lys og et harmonium, og til festmesser var det lille kapel helt fuldt. I det hele taget gik de første år roligt, man havde fred med alle, rektor stillede loyalt gymnasiets bibliotek til dispo-

sition, og også til domprovsten var forholdet venligt. Men så begyndte vanskelighederne, og det må erindres, at man i Århus intet – bogstavelig talt intet – vidste om den katolske kirke, bortset fra nogle brokker fra kirkeomvæltningens grov-polemik. At pater Sträters værtinde undrede sig over, at katolikker kunne skrive bøger, er endda forståeligt, det har vel været »åndstvangen«, der foresvævede den brave kone; men at et byrådsmedlem ved synet af hans krucifiks spurgte, om katolikerne troede på Kristus, er temmeligt forfærdende. Når omegnens landmænd kørte til torvedag og marked, holdt de stille ved kapellet og udpegede med kørepisken det mærkelige hus, man var såvist blevet »spectaculum mundi«¹¹.

Så fulgte det beskæmmende »Slagsmål over ligkister«: En gammel hvalfanger var død og skulle begraves efter katolsk ritus, men en protestantisk præst, der måske håbede at vinde laurbær ved sin nidkærhed, fik udvirket et ministerielt reskript mod »misbrug« af kirkegården, og det lykkedes ham endda at håndhæve det i 6 år. Samtidigt var menigheden vokset til i alt 30 medlemmer, og man begyndte at tænke på et offentligt kapel, byggegrunden havde man jo allerede. I efteråret 1874 nedlagdes grundstenen, og knap et år senere kunne bygningen 7. juni 1875 indvies af præfekt Grüder, der samtidigt meddelte firmelsens sakramente til 15 af menigheden. Endnu var forholdene beskedne, kapellet optog næsten hele underetagen, ovenpå var præstebolig, og resten var skole. Denne havde allerede været i brug flere måneder ved indvielsen, thi nu havde man fået hjælp af Sankt Josef søstrene; d. 17. april flyttede de ind med pigerne i skolen. Drengeskolen, der indrettedes i stueetagen, blev først klar 7. juni, og ved siden af den indrettedes »salen«. Et stort rum var nødvendigt til menighedsmøder og -fester, men også til de skolekomedier, der til alle tider har indgået som et led i jesuitternes pædagogiske system. Desuden var gymnastik et obligatorisk fag; til pigerne var ansat en særlig gymnastiklærerinde, mens drengene fik undervisning af jesuitbroderen Laurids Jensen, der nok kan fortjene en præsentation:

Han var født den 11. juli 1852 i Bælum ved Ålborg i en from luthersk familie og begyndte at uddanne sig til lærer. Samtidigt fungerede han som degn, indtil han en dag forbløf-fedes ved, at præsten bortkastede en konsekreret hostie efter

altergangen. Det var efter luthersk nadveropfattelse ganske konsekvent, men for den unge lærer syntes det helligbrøde, og han befæstedes senere i den katolske tro ved læsning af Rip-pel: »Den katolske Kirkes Skjønhed«. Bogen er – mildt sagt – forældet og var oversat til et grufuldt dansk, men her blev den svaret for en søgende sjæl; 1870 blev han optaget i kirken af pastor Freund i Randers, og 4 år senere indtrådte han i Jesu Selskab. Han ville helst have været sygepasser, men pater Sträter, der havde lært hans pædagogiske evner at kende, ønskede ham til skolen, og her fungerede »bror Jensen« til 1922. Han underviste i alle fag undtagen religion, og i adskillige år fungerede han desuden som sakristan, efterhånden fik han dog hjælpere¹².

Navnlig om søndagen var tilstrømningen til de mærkelige gudstjenester påfaldende, og man lagde derfor messens prædiken an på katolikkerne, mens den ved aftenandagten var programmatisk for at give de langt talrigere ikke-katolikker en nødtørftig oplysning om kirkens lære. Adskillige ønskede at få mere indgående besked, og snart havde begge patre mange af dagens timer optaget af konvertitundervisning. Til Sankt Josef søstrene opførtes en bolig på den rummelige grund, i alt var de 4, og de var under ledelse af den danske priorinde, Mère Marie Gertrud Laurent, en ministerdatter, konverteret et tiår tidligere. Takket være deres indsats kunne man udvide skolen og ansætte en lærer til de større børn; elevantallet var oppe på 12 og således 2 mere, end der fordredes til anerkendelse som skole. Ironisk nok blev anerkendelsen givet af førnævnte »ligkistepreest«, der tillige var skoleinspektør, men den var dyrekøbt, thi så havde han ret til inspektion. Det gik dog ret fredeligt af, men han søgte ad lovens vej at hindre optagelse af børn, hvis forældre var medlemmer af Folkekirken med det resultat, at 2 familier meldte sig ud for senere at konvertere; 5 år efter pater Sträters ankomst var der ca. 150 katolikker i Århus, kapellet var ved at blive for trangt.

Vor Frue kirke

Allerede ved købet af den store byggegrund må pater Sträter have haft en kommende kirke i tankerne – og en stor kirke,

værdig til at blive gudshus for katolikkerne i Danmarks næststørste by; men sådan en bygning koster også mange penge, og menigheden var hverken talrig eller pengerig. Da modtog Sträter det første gavebidrag – han noterer med fryd, at det var på Jesu hjærte fest 1877 – og da det drejede sig om næsten 50.000 kr., kunne man straks sende en byggeskitse ind til ministeriet. Allerede den 2. august forelå dettes approbation, og efter at have rejst et højt plankeværk mod Ryesgade begyndte man 20 dage senere at udgrave grund til fundamentstøbningen; kort efter rejste pater Sträter i al stilhed til Köln for at finde en arkitekt, der ville tegne en kirke til de fundamenter, der allerede stod i Århus. Årsagen til dette hemmelighedskræmmeri – kun få i Århus anede, hvad der foregik bag plankeværket i Ryesgade – var ekspropriationsplaner, der var fremme i katolsk-fjendtlige kredse: Man ville opføre en ny kirke på Søndre kirkegård, »for at ikke kvarteret skulle gå tabt til katolikker og mormoner«. Man ville så få kommunen til at ekspropriere vej – Parkallé blev først anlagt i 1920'erne – tværsover katolikkernes grundstykke. I vor tid forekommer dette tøjeri ret tåbeligt, og det forpurredes altså også ved ministeriets sanktion; men alligevel gav det stødet til en kirkeopførelse, nemlig Sankt Paulskirken på Frederiksbjerg, der indviedes 1887. Der kan undertiden gro figer på tjørne!¹³

I efteråret 1877 sled man i det med fundamentstøbningen til den katolske kirke, og man var flittig, så inden frosten satte ind, var murene nået op i 2 m's højde. Da midlerne var begrænsede, skulle opførelsen helst gennemføres uden standsning, og det var lettere sagt end gjort, da netop dette år stod i strejkernes tegn. Pater Sträter imødegik vanskelighederne ved kun at tage gifte murere og give disse et tillæg på 25 øre daglig – pristallet lå lidt anderledes dengang – mod at de bandt sig for ét år ad gangen. I det hele taget formåede han, djærv og ligefrem som han var, at få dem interesseret i deres eget værk; længe efter, at kirken var kommet under tag, fortalte de om ham, at »ingen kunne klatre højere på tårnet end pastoren selv!«, at han strengt forbød al spiritus på byggepladsen, vakte ikke trods, men gav tværtimod arbejdet en ærefuld stilling. I 1878 nedlagde man i foråret grundstenen, nu skulle selve bygningen rejses.

På Kölnerreisen havde Sträter konsulteret arkitekt Franz

Schmitz, der da i adskillige år havde fungeret ved fuldendelsen af byens domkirke, dette verdens største gotiske gudshus, der var over 600 år om at blive færdigt¹⁴. Schmitz havde indvilliget og valgte naturligtvis gotik som den stilart, han havde mest erfaring i; for jesuitterordenen havde for så vidt barok haft større tradition, men datiden byggede i tillempet form efter de historiske stilarter, og det skal straks erindres, at beligheden dengang var langt mere fri. En gotisk kirkes kæmpekrop ville hævde sig blandt forholdvis langt uanseligere huse, og allerede det gav arkitektonisk effekt. Hovedindgangen blev naturligt fra Ryesgade gennem tårnets nedre rum, ovenpå var projekteret orgelrum, og tårnet skulle krones af et slankt, kobbærtækt spir, så den fulde højde blev 53 m. Sideindgang blev gennem en kabuf til venstre for tårnet, mens den højre kabuf skulle være baptisterium. Kirkerummet skulle være treskibet, 40 m langt og 17 m højt fra gulv til hvalvspids og afsluttes med kor i samme højde af oktogonal grundplan. Gennem 3 dobbelte spidsbuer på hver side skulle højkirken åbne sig mod de lavere sideskibe, så at kirkens samlede bredde blev 18 m, og sideskibene afsluttes med fladmur, så der blev plads til sidealtre for henholdsvis Gudsmoder og St. Josef, Maria-alteret blev stiftet af en tysk læge som tak for, at han slap uskadt fra en større jernbaneulykke.

Der var i alt afsat 500 siddepladser, for arkitekten var den en dværgkirke mod den katedral, han hidtil havde arbejdet med – for Århus var den foreløbig rigeligt stor. Man må atter beundre Sträters mod, han var såvist en mand, der så fremtiden imøde med optimisme.

Murermester Madsen, der allerede havde gjort så god fyldest ved arbejdet med fundamenterne, fik betroet opførelsen. I det hele taget lod Sträter mest muligt af arbejdet udføre i Århus¹⁵. Således blev kirkestolene tegnet af Schmitz, men arbejdet udførtes på snedker Brodersens værksteder, og søjlerne, der skulle bære sideskibenes buer, fremstilledes af Århus stenhuggeri. Kirken blev derved straks rodfæstet i byen, den føltes mindre som et fremmedelement, når århusianerne selv havde været med til at opføre den. Der var også stedse det bedst mulige forhold til arbejderne; ingen af dem var katolikker, men da menigheden ønskede at helligholde Kristi Legemsfest, og derfor lod arbejdet hvile denne dag, arbejdede

håndværkerne, der således fik en ekstra fridag, troligt dennes timer af de følgende dage.

En særlig kærlighed havde pater Sträter til de 4 klokker, men så blev de også så skønne, at deres klang roses i alle senere bog- og presseomtaler, de får én til at ihukomme, at Ingemanns vidunderlige salmelinie »Det kimer i fjærne Riger« lige så vel kan opfattes astronomisk som geografisk¹⁶. Den dybeste »Jesu Hjærte« stemmer i D, den mellemste, »Vor Frue« giver E, og den lille fis-klokke er viet St. Josef. Den fjerde og mindste klokke, der var viet St. Ignatius, og som stemmer i G, fuldender harmonien. Sträter så at sige fandt dem hos klokkestøber Edelbrock i Pescher i Sydtykland og fik dem for knap 8.000 DM, mod at de kom på udstillingen i Düsseldorf samme år. Bortset fra forsinkelsen betød dette en ekstra anbefaling, og Sträter lagde ikke skjul på sin ængstelse; han havde målt og regnet efter, men virkeligheden er jo altings prøve, og det var en noget lettet forsamling, der med præfekt Grüder i spidsen så klokkerne blive hejst på plads og så at de passede næsten på centimeter¹⁷. Siden har de daglig blandet deres røst i de utallige lyde fra Århus.

Foruden Tyskland havde også Frankrig ydet nogle bidrag, især havde den franske tronprætendent, Grev de Chambord († 1883) den sidste ætling af den bourbonske kongeslægt, skænket meget. For hans gave blev det muligt at anskaffe det vældige gotiske vindue over hovedindgangen, dets dobbeltfelt viser på den ene side Harald Klaks dåb i Albanskirken ved Mainz 826, hvor Kejser Ludvig den Fromme stod fadder – det modsvarende felt viser St. Angars bispevielse, den fandt sted 831 ved biskop Drogo af Metz, mens Ansgars forgænger som missionær, ærkebiskop Ebo af Reims, bistod, men billedet skal sagtens symbolisere Ansgars kaldelse som Nordens apostel¹⁸. Højkorets 3 glasmalerier bestilte Sträter selv, og i en Vor Frue kirke måtte motiverne være marianske: Til venstre bebudelsen, til højre Jesu fødsel, i midten himmelkroningen; og selvom menigheden ikke var formuende, kunne den også skænke 2 glasmalerier. Det ene fik plads udfor gudsmoderalteret og forestiller fra oven: Annas og Joakims møde, Marias tempelgang og hendes trolovelse med St. Josef¹⁹; det andet fik plads ved Josefalteret og viser træk fra denne helgens liv: Flugten til Ægypten, den 12-årige Jesus i templet og hjemmet i

Nazaret²⁰. De øvrige vinduer fik gotiske tæppemønstre. Den 8. december 1880 kunne man fejre festen for jomfru Marias ubesmittede undfangelse ved den første gudstjeneste i den ny kirke, alt, også inventaret, var betalt, pater Sträters energi havde båret rig frugt.

En så bunden opgave som denne måtte naturligvis give visse arkitektoniske svagheder, og med henblik på senere restaureringsarbejder skal 2 omtales med det samme. For det første er rummet meget kort i forhold til højden, og dette fremhæves ydermere ved, at buerne hviler på fuldsøjler med korintiske kapitæler, et træk man genfinder i tidligtgotiske rum; mens man i højgotikken opløste søjleskafterne i knipper og reducerede kapitælerne mest muligt, og en sådan kirke kan bedre tåle den store højde. Økonomien har nok spillet ind her, men kirken er også lovlig smal. For at give indtryk af bredde har Schmitz bygget stræbebuer, et gotisk træk, men stræbepillerne, der skulle støtte dem, mangler, så de synes at svæve frit. Der er således en vis disharmoni over rummet, og senere tiders bestræbelser for at rette dette forhold kan ikke siges at være uberettigede. Foreløbig tænkte man dog mere på kirkens størrelse, var det ikke storhedsvanvid at bygge så vældigt til en så beskeden menighed? Det skulle snart vise sig, at dette i hvert fald ikke var tilfældet.

Et halvt år senere fandt den højtidelige konsekration sted, en enestående begivenhed, da man foreløbig kun havde kunnet konsekkrere domkirken, St. Ansgar i København. Danmark var endnu ikke katolsk bispedømme, så konsekrationen af St. Ansgar havde måttet foretages af biskop Melchers fra Osnabrück; Vor Frue i Århus blev konsekkreret af biskop Caspar Mermillod fra Genève med alle den latinske ritus' dybe, symbolske ceremonier. For katolikkerne var det, som blev menigheden lyst i kuld og køn, men også ikke-katolikker fyldte kirkerummet til bristepunktet til den pragtfulde gudstjeneste; i 300 år havde Århus ikke oplevet en pontifikal-messe, og der taltes måneder igennem ikke om stort andet.

Gråvej og solskin

»Post festum« er et frygtet begreb for mange, det kan være

så usigeligt fløvt at vågne op efter store og skelsættende begivenheder til den grå hverdag; nu havde man efter adskillige års slid fået både en skole og en stor kirke, hvorledes ville menighedsarbejdet fungere, når der ikke skete så meget, men alt blot skulle løbe rundt?

Skolen nød straks godt af kirkebyggeriet; der blev mange materialer tilovers, og da man ikke havde råd til at lade noget gå til spilde, blev de brugt til skoleudvidelse, men så kunne antallet af klasseværelser også fordobles, ligesom Sankt Josef-søstrene fik deres eget kapel i andet stokværk. Skolearbejdet kunne således udvides med det stigende elevtal, og desuden var skolekomedierne dels led i opdragelseskunsten, dels en del af kirkens »ansigt« udad. De opførtes hver jul i »salen« i bygningens underste etage, idet et tilstødende mindre lokale kunne tilsluttes som scene, og samlede hvert år så mange tilskuere – og ikke blot fra menigheden – at man oftest måtte gentage forestillingen nytårsdag af hensyn til ikke-katolikkerne. I byggeårene drog man også fordel af håndværkerne, der både indrettede scene og sætstykker, »et Æsel og en Kameel, begge malede paa Træ og indrettede saaledes, at et Barn kunne sidde paa dem, og en syngende Nattergal vare især Gienstande for Børnens Glæde«²¹. Datiden var ikke så blasert som vi, men for øvrigt indeholdt de første tyve års julespil både tableauer og korte dramatiseringer af julens begivenheder.

Så meldte alvoren sig, den 7. august døde kapellanen, pater Zurstrassen S.J. af et slagtilfælde; og nu ville Sträter have det 6-årige »misbrugsdekret« omstødt, så en katolsk præst, der i mere end 20 år havde fungeret i Danmark, kunne komme i jorden efter sin kirkes ritus. Borgmesteren var snart vundet, og domprovsten, som man jo allerede havde et venligt forhold til, var også imødekommende, men fandt, at katolikkerne så hellere måtte få et særligt areal udlagt på kirkegården. Den utrættelige pater Sträter drog på lynvisit i ministerierne – det lod sig gøre mellem 2 natbåde til Århus! – og på hjemturen, da sagen var bragt i orden, havde han med sig præfekt Grüder. Det var ham, der celebrerede sjælemessen for sin ven gennem 30 år, og som indviede den ny begravelsesplads. Til

Ryegade med katolsk kirke og skole, før 1904, da den første sporvogn kom.

højtideligheden var samtlige gejstlige fra Jylland og Fyn mødt frem, og den blev en markant begivenhed i Århus, hvor det var blevet næsten uhørt at forrette begravelse fra kirkerne²².

Kort efter, den 5. oktober 1881, fik pater Sträter statsanerkendelse som katolsk sognepræst for Århus og opland, og i den følgende tid søgtes og opnåedes statsanerkendelse af de fleste præster, ligesom man flere steder fulgte eksemplet fra Århus og udlagde særlige arealer af kirkegårdene til katolikerne. 2 år senere afgik pater Sträter som sognepræst, alt var blevet lagt så godt til rette, at han med apostelen kunne sige: »Jeg har stridt den gode strid og fuldkommet løbet«²³. Den genfødte katolske menighed i Århus havde gennemløbet sit første decennium.

De følgende år blev knap så begivenhedsrige, men mere præget af stille vækst. Den ny sognepræst, pater Lohmann S.J. sad kun ét år, så efterfulgtes han af den dygtige prædikant, pater Brinkmann, der kun blev 2 år i byen; derpå var pater Brüggemann sognepræst 3 år, og så kom Lohmann igen til 1893. Fra 1893 til 1896 var atter pater Brüggemann sognepræst, han havde oprindeligt været verdenspræst og som sådan grundlagt menigheden i Horsens 1872; 2 år senere forlod han den for at indtræde i Jesu Selskab og fik her lejlighed til at følge trivselen i såvel sin gamle menighed som i søstermenigheden Århus. I 1896 havde Horsens-menigheden fået rejst et beløb tilstrækkeligt til at bygge den længe ønskede kirke, og den 26. april nedlagde man på St. Josefs værnefest med megen festivitas kirkens grundsten. Med fin opmærksomhed lod man Horsens' første katolske sognepræst foretage den højtidelige handling, det har været en stor dag i pater Brüggemanns liv²⁴.

Hvorledes så nu byen på den ny kirke? Selve bygningen, som man jo dagligt havde for øje, når man færdedes i Ryesgade, synes hurtigt at være accepteret i bybilledet, sådan skulle en smuk kirke se ud! Og ét er alle enige om: Klangens af de skønne klokker roses i samtlige interviews og Århus-beskrivelser med en iver, der ville have glædet pater Sträter, hvis hjertebørn de som bekendt var. Det er dog værd at

*Fra det første katolske præstemøde efter reformationen.
8.-10. november 1881 i Århus.*

*Brinkmann - Sträter - Lohmann - Perger - Schmitz
Kerff - von Euch - Præf. Grüder - Niehaus - Lichtle
Heiden - Freund - Bohmer - Jobansen - Storp
Ortved - Pobl - Helmke - Whitte - Tenten - Schmitt.*

mærke sig, da deres vigtigste funktion var at minde folk om at holde hviledagen hellig.

»Jeg véd ikke, hvoraf det kommer, men jeg synes ikke, at Protestanterne kan bygge Kirker i Nutiden. Af nye danske Kirker kiender jeg ikkun nogle smaa, som ere kiønne. Men see til Catholikernes Kirke ude i Ryesgade! Den har kun kostet 120 000 Kr., ikke ret meget mere end Sankt Pauls Kirken, og den er architectonisk en Lækkerbidsken. Det er altsaa ikke pengene, der gjør det«²⁵. Det er »Illustreret Tidende«, der 1887 glæder sig over nybygningen, og journalisten kan åbenbart bedre lide gotisk end romansk stil; men lignende udtalelser møder man århundredet ud, og ét har de endnu fælles: Man så ikke den ny kirke som et fremmedelement, den gled harmonisk ind i rækken af Århus' markante bygninger.

Vanskeligere havde man ved at godtage dens præster. Dels spillede nok den famøse jesuitfrygt ind; men dertil kom den for danske ører uvante biklang i deres sprog og en for os uvant stivhed i formen, opdraget som de var til Roms minutiøse opmærksomhed over for det formelle. For ikke-katolikker lød det også provokerende, når de kaldte deres menighed for »Missionen«, var Danmark måske ikke et kristent land? Men ikke mindst var de alle såre beskedne mænd, næsten selvudslættende mænd, det var ikke mundsvejr, når de lovpri-ste den kristne ydmyghed. 1896 skulle pater Ignaz Schmid, der netop var blevet udnævnt til sognepræst efter pater Brüggemann, interiewes til en bog om Århus, der nu havde rundet de 43.000 indbyggere. Hans svar er karakteristisk: »Jeg er intet! Nej, skriv om Pater Sträter, han fortjener at stå i Deres bog, han skabte alt det store her, vi fortsætter kun hans værk«. Det lykkedes dog redaktionen at finde følgende data, der refereres i bogen: Ignatius Schmid, født 1859 i Tyrol, indtrådt i Jesu selskab 1880, filologiske og teologiske studier i Holland og England, præsteviet i Freiburg, lærer i 4 år ved Sankt Andreas-kollegiet i Ordrup, derpå sognepræst i Århus²⁶. Et sådant levnedsløb var karakteristisk for datidens jesuitpræster i Danmark, og på det store kollegium fik de fleste et godt kendskab til dansk kultur, dansk historie og dansk psyke. Vi nutidskatolikker kan have svært ved at sætte os i deres sted, vor samfundsindstilling og vor målsætning er anderledes end deres. Også til det bedre; tænker vi på, »hvor mange Afsavn, hvor mange Taarer, hvor megen kold Afvisning og hvor mange Bønner i ensomme Stunder deres materielt fattige liv har været Ramme om, inden de begravedes i et land fjærnt fra deres Barn-dom og begejstrede Ungdoms?²⁷. Derfor bør vi stadig ære disse mænd, som vi véd så lidt om, det var dog dem, der holdt trofast ud i årtier, hvor dansk katolicisme ikke var ungskov, men en spinkel læplantning for det, der skulle komme, men som de ikke selv skulle se.

Den stille reformation

I april 1900 fik præsterne besøg af en protestantisk kollega fra Norge. Som vi har set, var kun meget få dengang økume-

nisk interesserede – og da slet ikke med katolicismen som partner – men Knud Carl Krogh-Tonning var heller ingen pastor Hvemsomhelst. Født i Sydnorge 1842 havde hans liv fra det 18. år stået i teologiens tegn. Bag sig havde han et omfattende forfatterskab på især dogmatikkens felt, kronet med doktordisputatsen 1883 over Justin Martyr: »Om den ældste kirkelige Apologi over for det græsk-romerske Hedenskabs Tænkning«; men netop denne skribentvirksomhed havde fra ortodoks lutherdom ført ham til den gradvise genfindelse af katolske værdier i den norske folkekirke, han selv betegnede som »Den stille Reformation«. I 1800'erne havde han som privatdocent i Oslo arbejdet videre med emnet, men forskningen førte ham i stadig mere katolicerende retning, altså en udvikling analog med John Henry Newman's et halvt århundrede tidligere. Nu ville han studere dogmet om den pavelige ufejlbarhed og overhovedet den apostolske embedskæde; det sidste var dristigt, thi havde den katolske kirke ret i sin successionslære, var konsekvensen, at han selv måtte fratræde sit embede. Han var en modig mand, og havde allerede før afrejsen sagt sin stilling som sognepræst ved Gl. Aker kirke i Oslo op. Han blev vel modtaget i Århus og gik med vanlig grundighed i gang med studierne.

Men om sommeren blev han alvorligt syg og fandt nu, at intet hindrede hans konversion. Den 13. juni optog pater Schmid ham i den katolske kirke. »Min glædesdag« kaldte Krogh-Tonning denne dato i sin selvbiografi »En Kovertits Erindringer«, som han udgav 1906. Biskop v. Euch meddelte ham 29. november firmelsens sakramente, og han tog ved den lejlighed navn efter St. Ansgar. Næsten et år efter sin ankomst forlod han Århus og levede i Oslo til sin død optaget af litterær virksomhed; også som katolik opnåede han en doktorring, idet han 1905 blev promoveret som teologisk æresdoktor af den romerske Congregatio pro studiis. I dag læses Krogh-Tonning næppe, hans fremstilling er langtrukket og sproget irriterende gammeldags – han arkaïserede det med vilje selv! Alligevel blev hans indsats mærkbar i tiden om århundredskiftet, og frem til verdenskrig II talte man endnu – noget overdrevet – om »Nordens Newman«. Han døde 1911 af et hjerteslag på vej til messe i St. Olavs kirke²⁸.

Tilgangen af konvertitter havde været jævn, og efter nutids-

forhold var den tillige høj; i juli 1898 noterer pater Schmid, at han i 25-året for menighedens tilblivelse allerede har optaget årets 15de konvertit. De fleste af disse var konvertitter af rette støbning, der bevarede kærligheden til det kirkesamfund, der havde døbt dem, det er nu engang et skidt barn, der spytter i sin egen rede; men der var naturligvis også dem, der altfor ivrigt »brændte, hvad de før havde tilbedt«. Dertil kom, at man som alle mindretalssamfund var tilbøjelige til at overbetone sine særpræg. Endelig kunne præsterne, så loyale over for Danmark de end var, ikke fornægte deres fødsel og uddannelse i fremmedland. Så tidligt som 1898 var pater Schmid S.J. klar over, at Grundvigs kirkesyn var katoliserende, og han beklager kun, at Grundtvig ikke tog skridtet til den katolske kirke fuldt ud; men det er udelukkende teologen Grundtvig, han beretter om til sine tyske ordensbrødre, salmedigteren, »skjalden«, synes han ikke engang at kende, skønt Grundtvigs betydning på dette felt har været ulige større²⁹. Selv en mand af Sträters format havde hidtil især set vranglære ved folkekirken – nu fik man et håndgribeligt bevis for, at lutherdom kunne føre videre til den katolske kirke. Det gav en helt anderledes dyb forståelse af værdierne hos folkekirken, for man kunne jo ikke godt komme uden om, at det var den, der havde bevaret kristendommen i Danmark. Og et sådant indblik kunne nok tiltrænges, for forståelsen var absolut ikke gensidig; det åndelige jerntæppe, der i 300 år havde hængt gennem Europa, havde været tæt, og kun meget få havde haft mod til at efterfølge Steno og Winsløv og trænge gennem dets masker. De danske kunstnere, der i guldalder-tiden »lå en vinter over i Rom«, var hverken dumrianer eller uædle personer; men de var så gennemsyrede af fordomme, at næsten alle kun havde bitterhed og salt spot tilovers for den romerske kirke, selvom Kùchler og Zoëga vitterligt blev katolikker, mens H. C. Andersen og den elskelige Ingemann i hvert fald en overgang var »i farezonen«³⁰. Herhjemme var såvel reaktionen hos klerus som hos lægfolket en på komplet uvidenhed grundet afsky for alt katolsk, lagde man overhovedet mærke til katolikkerne, overdængede man dem med beskyldninger uden at vente på, endsige ønske svar. Hvordan skulle man komme i samtale uden at gå den langsomme vej over konversionerne?

Hvor teologien er afmægtig, kan undertiden poesien finde vej. Det undlod ikke at gøre indtryk, da den katolske digter Johannes Jørgensen kastede sig ud i »Harboøre-striden« på Indre Missions side, thi netop i denne vækkelsesbevægelse var folkeserne på det absolutte nulpunkt overfor katolikkerne³¹; overhovedet fik den fynske digter talrige ikke-katolske kristne i tale gennem sine bøger, skønt de såvist ikke underbetonede deres katolske tilhørsforhold. Omvendt indså fremsynde katolikker, at der var ét og andet at lære angående samlesangen hos de anderledestroende, og 1911 udgav Mogens Ballin, Halfdan Kejser og medarbejdere en udmærket sangbog for katolske ungdomsforeninger, »Sursum corda«; desværre var oplaget så lille, at den hurtigt blev udsolgt.

Set med økumeniske øjne var forholdene altså meget beskedne og offentligt lå man oftest i åndsstrid, der kunne udarte til et skænderi lige uværdigt for begge parter. Og naturligvis bevirkede katolikkernes fåtallighed, at de blev ambolt, hvilket ikke er rart; men, som en stor tysker har sagt, »slagenes resultat tager form efter ambolten – ikke efter hammeren«³². År for år trængte et mere retfærdigt syn på katolicismen ud i befolkningen, man begyndte at forstå, at kristenheden var mere omfattende end den hjemlige hygge, ja, særligt vidtskuende begyndte at få blik for katolske værdier, man for bestandigt mente at have forladt: Liturgien, klosterlivet, bønnerne for de afdøde, ja endog helgendyrkelsen, thi havde ikke selv Grundtvig lært, at »helgen her og helgen hisset er den samme menighed«³³. Det var »Den stille reformation«, og den blev en bro til bedre forhold, selvom man ikke blev stående der.

Sankt Josefs hospital

Omkring århundredskiftet konsolideredes menigheden; man havde en værdig kirke, og man havde egen skole. 1902 afgang Ignatz Schmid og efterfulgtes som sognepræst af Carl Brandt S.J. Pater Brandt var svensker, han blev senere meget kendt som forfatter til flere stenografiske lærebøger, hvori han overførte et system udarbejdet på fonetisk grundlag af den franske stenograf Duployé til det latinske, engelske og danske sprog.

Siden 1892 havde Danmark haft egen biskop, endnu kun med titlen »apostolisk vikar«, men med vældig energi og lyssyn for fremtiden. Biskop Johannes von Euch's besøg var store festligheder i Århus, 1903 kunne han Kristi Himmelfartsdag meddele sakramentet til over 30 firmander, året efter overtog pater Schmid påny embedet som sognepræst, og denne gang blev han i Århus 15 år.

Men berøringspunktet udefter mod den ikke-katolske verden var så afgjort Sankt Josefs hospital. Der er i vore dage, hvor privatsygehuse snart vil høre fortiden til, dobbelt årsag til med taknemmelighed at erindre søstrenes indsats, så meget mere, som den ikke blot var på sygeplejens område, men også ved undervisning i skolen og hjælp i menighedsarbejdet. Og det er værd at bemærke, at dengang, da endnu de græsseligste skrøner om den katolske kirke fandt tiltro, gjorde man altid en undtagelse med »nonner«; det var ikke så meget ved ordets opbyggelse, men derimod ved den praktiske næstekærligheds eksempel, de virkede. Nu er vel tabet af munkevæscnet én af protestantismens største mangler, og i 300 år havde det danske folk vænnet sig af med enhver tanke om, at noget menneske kunne leve sådan – »det var jo ikke naturligt!« Alligevel accepterede man Sankt Josef-søstrene for deres kærlighedsgjerningers skyld, og trods deres daværende ordensdragt – der vel var malerisk, men grumme upraktisk og snarest hjemmehørende på museum – fandt de meget hurtigt deres plads i det århusianske bybillede.

Man begyndte meget beskedent år 1900 i et lejet hus Frederiksgade 32, efter at man nogle år havde givet gratis hjælp til trængende mennesker. Det blev for så vidt succes, som man straks måtte leje en etage i nabovillaen for at skaffe plads. 1903 flyttede man til Østergade 21, men pladsforholdene var stadig knebne; på det tidspunkt udgjordes plejersonalet af søstrene Simplissienne, Bonaventura og Humbertine, sr. Justine passede køkkenet, og priorinde var Mère Magdalene. Man tænkte nu på at opføre et stort hospital, den energiske provincialpriorinde Mère Marie Genevieve lod købe grund ikke langt fra Marselisborgskovene, og den 30. september 1906 nedlagde pater Schmid grundstenen til – som han sagde – »dette ny mindesmærke over den kristne barmhjerlighed«. Da biskop von Euch var forhindret, kom pater

St. Josephs hospital, Århus, Bülowsgade.

Schmid for øvrigt også til at foretage hospitalsindvielsen, der foregik under stor offentlig opmærksomhed. Thi et år senere stod den store bygning færdig med 140 sengepladser, en tre-etagers hovedfløj med mansardtag og 2 korte sidefløje, alt i jugendstil, indkørslen var mod Bülowsgade, og en lav fløj, der tjente til kedel- og maskinhus, lukkede gårdspladsen. Med den store have fyldte hospitalet det meste af en karré³⁴. I løbet af 6 år nåede standarden op på det ypperste herhjemme, og af de katolske hospitaler var Århus' det dengang smukkeste og mest praktisk indrettede; ydermere fik man vind i sejlene, da kommunen i de år havde vanskelighed med hospitalsforholdene og derfor benyttede søstrenes hospital til en del patienter. Uden personlige ofre gik det dog ikke for sig. De 140 sengepladser, som oprindeligt var projekteret, kunne ikke holdes med de allerede dengang stigende krav til et moderne hospital, og – typisk for søstre – rømmede de derfor en del af deres egne faciliteter; men så fik deres hospital rigtignok også første classes badeafdelinger, foruden særlig afdeling for tuberkulose, der dengang endnu var en sørgeligt hyppig sygdom. På første sal havde man dertil medicinsk og på anden kirurgisk afdeling med operationsstue; kapellet, hospitalets

»hjærte«, lå øverst i hovedbygningen, og her læste en præst fra Ryesgade daglig den hellige messe, inventaret stammede for øvrigt delvis fra det gamle kapel i Ryesgade.

Bemærkelsesværdigt er det især, at hospitalet ofte tog pionerarbejdet op inden for byens sygepleje; som man var det første hospital med tuberkuloseafdeling, var man også det første med ortopædisk afdeling, men de første specialafdelinger for øre- og øjensygdomme blev også hospitalets bidrag. Og da Århus blev universitetsby 1933, faldt det derfor naturligt, at en del af det medicinske fakultets undervisning henlagdes til St. Josefs hospital.

Umiddelbart før verdenskrig II havde man moderniseret køkkenet og foretaget en del hygiejniske forbedringer, ligesom der var kommet dobbelte døre overalt. Men under kanonernes tale tier muserne, og straks efter besættelsen beslaglagde værnemagten hele 1. sal til militær sygeafdeling; påny måtte søstrene flytte sammen for at give plads til patienter. Som overalt i landet var krigens spor svære at udbedre, og hvad var vel ordenens tab på hospitalet mod katastrofen ved Jeanne d'Arc-skolens bombning i København? Allerede 1948 forflyttedes forstanderinden, Mère Josephine til Tyskland for at søge at skaffe ny tilgang til ordenen, hendes efterfølger blev Mère Juliane, der fik en tung tid. Patientallet dalede betydeligt, men en kontrakt med kommunen sikrede dog et fast kontingent af medicinske patienter, især sådanne med langvarige sygdomme, ligesom den ypperlige øjenafdeling udbyggedes under ledelse af professor Viggo Jensen. En stor glæde beredte Mère Juliane søstrene ved 1953 at købe et lille sommerhus ved Skæring strand, »St. Josefsly«, hvor søstrene – så lidt begrebet »fast arbejdstid« kendes – dog kan hvile ud i deres selvforglemmende kald.

Da hospitalet 1957 fejrede 50-års jubilæum, strømmede der søstrene en bred strøm af tak i møde fra hele byen. Med taknemmelighed mindedes man »søster Elisabeth«, der 1892 vakte alles beundring; det er den allerede omtalte sr. Simplienne, der hjalp en kolerapatient, ingen turde nærme sig af frygt for smitte. Og hvor mange lignende omend måske knap så heroiske beretninger kunne man ikke fortælle om de davæ-

St. Josephs hospital, kapel indtil 1965.

St. Josephs hospital, kapel efter 1965.

rende 18 søstre under Mère Marie Hermences ledelse. Seks læger var da knyttet til hospitalet, hvoraf den 81-årige overlæge Max Brammer havde været med fra starten. Professor Carl Krebs, der var klinikchef for røntgenafdelingen, fremhævede, at »der også i Danmark var brug for religiøse hospitaler, som havde udstrakte arme og åbne boliger som symbol«.

Siden da er 15 år forløbne. Allerede ved jubilæet var der foruden søstrene 3 »civile« sygeplejersker, antallet er steget siden, antallet af søstre i tjeneste er dalet. 1972 blev hospitalet overtaget af kommunen. Men der bor stadig flere søstre i hospitalets øverste etage, som de har lejet til deres alderdomshjem. Lad os ved kirkejubilæet ikke glemme dem, der var fremskridtets pionerer, for der har Århus såre meget at takke Sankt Josefs-søstrene for.

Kongregationerne

De religiøse ordener er den katolske kirkes kraftreserve, utallige helgener har de skænket kirken, og vi danske katolikker behøver blot at tænke på, hvad vi ville være uden ordenspræster og ordenssøstre for at forstå deres betydning i lande, hvor katolicismen talmæssigt er svag. Men det er også en kendsgerning, at ordenskald er sjældne, kun et fåtal af kristenheden egner sig til et strengt regelbundet liv; fra flere store ordners side har man derfor gjort det muligt at efterleve ordensens ånd uden at indtræde i selve samfundet. Benediktinerne har deres oblater, der i samfund med et kloster efterlever Sankt Bents regel og så vidt muligt søger at gøre deres liv til én gudstjeneste, »for at Gud må æres i alt«³⁵. Mindrebrødrene og Prædikebrødrene har »tredieregel«, en modificeret udgave af »første-« og »andenreglen« for henholdsvis mænd og kvinder, det francikanske »tertiat« har endda selve ordensstifteren, Frans af Assisi, til ophav. Denne måde at leve sit kristenliv på har gennem tiderne været til velsignelse – ja ført til hellighed – for umådeligt mange kristne, det samme søger Jesu selskab at opnå gennem kongregationerne, en dybere indtrængning i den kristne tro og en stærk aktivisering af kristenfolket.

Det begyndte 1563 med, at en ung jesuit, Johannes Leunis, samlede sine elever til en lørdagsandagt Vor Frue til ære. Leunis var født i Liège, men arbejdede dengang på Sicilien og var for øvrigt endnu kun skolastiker. Da han i Rom fortsatte sin uddannelse, gav han samtidigt undervisning, hans elever blev den første Maria-kongregation; et par salmer og fællesbøn var deres bidrag til lørdagsandagten, Leunis holdt en lille prædiken under mottoet: »Per Mariam ad Jesum« – ved Maria til Jesus. 1584 fik organisationen pavelig anerkendelse af Gregor XIII, da taltes dens medlemmer i titusinder, i dag tælles de i millioner.

Allerede 1881, da kirken stod færdig, oprettedes de 2 første kongregationer af pater Sträter; han havde dyb andagt til Gudsmoder, og den ønskede han at bringe videre, så meget mere som kirken var viet hende. Samme dag, den 8. december, stiftedes »Mændenes kongregation« og »Rosenkranskongregationen« for kvinder, begge med månedlig mødepligt og løfte om daglig at bede et led af rosenkransen og begge med pater Sträter som præses. Den anden kongregations navn associerede til en dengang yndet andagtsform: Foruden det daglige led af rosenkransen bad man desuden hver måned et nyt led i tilslutning dertil, det kaldtes »Levende Rosenkrans« og fik derved større lighed med den stadigt vekslende tidebøn. De unge mænd fik 1887 deres egen kongregation, »Sankt Stanislaus« efter skytshelgenen, hvorimod de unge piger måtte vente til 1912, da kongregationen »Regina Virginum« oprettedes. Fra begyndelsen havde man månedlig fælleskommunion, men den afløstes efterhånden af kommunion i hver messe.

I årenes løb ændredes de daglige pligter lidt for de forskellige kongregationer, ligesom det blev almindeligt med virksomhed udadtil: Besøg hos syge og gamle og apologetik, bogreolen i våbenhuset med oplysende litteratur om kirken opsattes således på deres initiativ i 1952. Men foruden trivlsen i menigheden og dennes bevidsthed om også at øve sit bøns- og andagtsliv i fællesskab med den universelle kirke, betød kongregationerne også meget for sammenholdet, samt naturligvis for det enkelte medlems åndelige liv. En fordel for dette var

også den obligate undervisning, aspiranterne gennemgik i prøvetiden, og at en regelmæssig modtagelse af sakramenterne udbredtes. Det sidste kunne godt gøres nødig; nok var den årlige kommunion med skriftemål minimum, men at gå til alters i hver messe ansås af de fleste som en anmasselse. Selv da den hellige pave Pius X kort efter århundredskiftet gav forskrifter for tidlig og hyppig altergang, varede det en rum tid, før denne blev almindelig i verdenskirken; at det gik så hurtigt i Århus, har kongregationerne deres andel i.

Siden verdenskrig II har man yderligere koordineret arbejdet, og stadig er mange katolikker glade for denne form for kristen aktion, der desuden imødegår det moderne menneskes rodløshed. Et større problem er samme menneskes påståede »mødetræthed«, thi hyppigt fremmøde er unægteligt en forudsætning for resultatet. Måske fremtiden vil bringe andre former, men kongregationerne har haft en så gavnlig indflydelse på menighedslivet i Århus, at nogle blade fra æreskransen bør falde på dem ved jubilæet.

Torden i syd

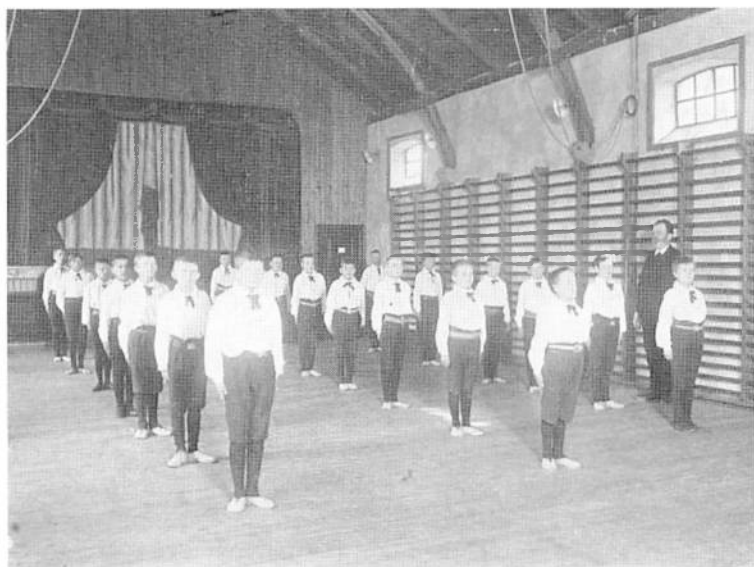
I årene før 1. verdenskrig var der fremgang i Århus-menigheden. Skolen, der lededes af pater M. Spaus, den senere sognepræst i Lyngby, kunne udvides, og der ansattes 2 lærere til aflastning for ham og bror Jensen. I sognekirken opsattes over hovedindgangen et orgel, så menigheden ikke længere behøvede at synge à capella eller til harmonium. Orglet var bygget efter det dengang moderne »pneumatiske« system hos Kleis i Bonn og var på 21 registre fordelt på 2 manualer og pedal. Tilsyneladende åndede alt fred i Europa, selvom der var krig på den altid urolige Balkanhalvø; men i virkeligheden gik verdensdelen i disse år fra den ene krise til den anden, mens stormagterne kaprustede, og deres kolonipolitik ydermere gav sprængstof til et europæisk opgør. Mordet i Sarajevo blev den ydre årsag til den krig, der, hvad ingen havde ventet, skulle vare i 4 år.

Også for præsterne i Århus blev det en prøvelsens tid. Kri-

gen delte deres menighed i sympatisører for centralmagterne og tilhængere af de allierede; de sidste var afgjort i flertal, og katolikken Johannes Jørgensens stridsskrifter over Belgiens tragedie: »Klokke Roland« (1915), »I det yderste Belgien« (1916) og »Den slette Tjeners Svar« (1918) må have været hård læsning for dem. Dertil kom, at al økonomisk støtte syd-fra ophørte, hvordan de overhovedet slap igennem denne tid, vidste kun himmelen. Des mere imponerende er det, at de så langfra at lade sig slå ud, tværtom tog nyt initiativ: I 1916 udkom for første gang tidsskriftet »Jesu Hjærte Budbringer« i Århus, kort senere øget med et tillæg til de yngste, »Børnenes Budbringer«. Det forblev ikke et Århus-blad, men læstes efterhånden af katolikker landet over, og mens kvaliteten af andre katolske tidsskrifter har været svingende, kan »budbringeren« fremvise en stigende linie. Den eksisterer stadig, men nu under navnet »Magasin«, og siden 1968 redigeres den i København.

Omsider kom freden, og for en gangs skyld i danmarkshistorien ikke en trist fred, Sønderjylland vendte hjem til moderlandet. Men ude i den store verden meldtes om alt andet end fredelige begivenheder: Den russiske revolution udartede til verdens største kristenforfølgelse, og fra klodens modsatte side indløb i tyverne beretninger om grufulde myrderier blandt de kristne i Mexico. Menighedens grundlægger, pater Sträter døde den 1. juli 1920 i byen Exaëten i Holland. Ved hans åbne grav stod en ung jesuit, Josef Laux, der skulle komme til at tage hans fakkelt op i den menighed, han havde grundlagt³⁶. I Århus rejste skolebestyreren, og sognepræsten trådte tilbage, deres embeder forenedes i den ny sognepræst, Peter Nösen S.J. en særdeles energisk mand, der gik i gang med at rejse det krigsramte sogn; men streng var han, nogle sagde endda »skrap«.

Han begyndte med at sende en skrivelse ud til skolens forældre om at sørge for, at børnene kom rettidigt til gudstjeneste og i skole, »hvilket er en hellig og streng pligt for Katolikker«; det må åbenbart have ligget lidt tungt, for 14 dage senere modtog forældrene igen et brev med samme indhold! Fridagen den 17. marts røg i lyset på grund af årsprøvernes dårlige udfald »og i Betragtning af samme Drenges slette Opførsel i Kirken«, de måtte møde, skrive stil og kunne så gå

Gymnastiktime med broder Jensen.

hjem. En lærer, der afsatte 2 timer om ugen til naturfag, fik den bemærkning, at dette var rigeligt. Sangen i drengeskolen var ussel, mens pigerne sang ganske godt; til gengæld var pigernes gymnastik ussel. Drengenes dog heller ikke for god, hvorfor flg. ville være at erindre:

- 1) At alle i det mindste ved, hvor højre og venstre er.
- 2) Bort med den sjuskede udførelse af alle øvelser.
- 3) Gymnastiksalen renere vasket, spindelvæv væk!!

Det kneb med reformerne. 1922 blev drengene atter snydt for fridagen på grund af den usalige eksamen og deres uro under messen. 2 forældrepar, der havde udmeldt deres børn, måtte møde op og gøre rede for årsagen, og ved sørgegudstjenesten for biskop von Euch måtte børnene møde i søndagstøj.

»De største skibe, som sejler på vandet – strander dog om-sider«, den gamle biskop havde den 17. marts 1922 lukket

sine øjne for stedse, næsten 90 år gammel. Siden sin præstevieelse 1860 havde han virket uafbrudt, 4 år i København og 20 år i Fredericia. Ved Herman Grüders død 1884 overtog han dennes hverv som apostolisk præfekt, til han bispeviedes 1892, og 30 år havde han derefter ført krumstaven. Han var ikke blot overhyrde; men næsten indbegrebet af dansk katolicisme, og i mangt og meget blev hans dispositioner bestemmende årtier frem.

Efter begravelsen, der var en kirkefyrste værdig, ventede man et halvt år på afgang fra Rom. Men derfor lå man ikke på den lade side i Århus, det skulle pater Nösen nok sørge for: Denne gang var han tilfreds med drengenes eksamen, mens »Pigernes ej var saa gode i Catekismus«. Sommerferien begyndte den 7. juli, en lille formaning til børnene og af sted med dem. Mod efteråret fik han fra sin konfrater, pater Kùpferle besked om, at provincialforstanderinden havde givet Sankt Josefsøstrene tilladelse til at undervise drenge! Efter ferien begyndte derfor piger og drenge sammen i skolen i Ryesgade 24, så nu var der 4 klasser. Lærerstaben var 3 søstre, en faglærer og en faglærerinde, samt en gymnastiklærerinde til pigerne. Pater Geller underviste i sang og sognepræsten i religion, bror Jensen havde måttet fratræde på grund af stadigt tiltagende svaghed. Ved juletid fik de børn, der havde udmærket sig, præmie, mens fattige børn fik nyttige ting i julegave; den sidste sondring kan forekomme et nutidsmenneske usmagelig, men man bør huske, at frem til socialloven var veldædighed den væsentligste håndsrækning til samfundets stedbørn. Det bør understreges, at skoleinspektøren var tilfreds med protokollerne, dog »lod Skrivning i 4de Klasse noget tilbage at ønske«.

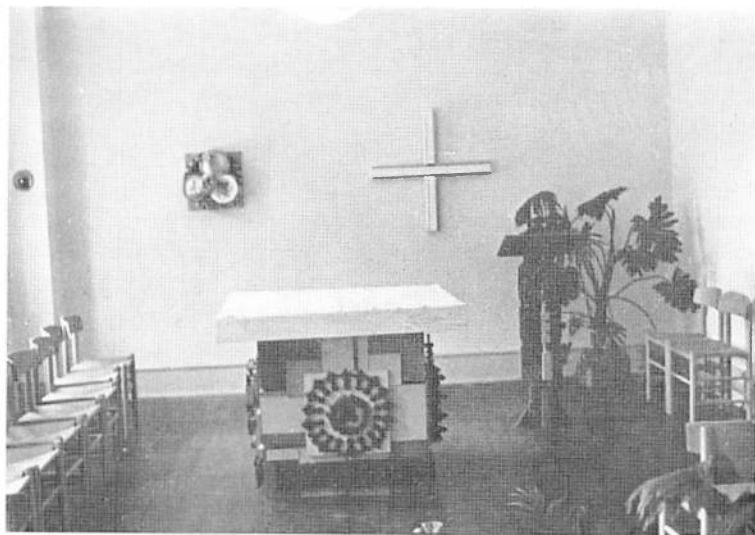
Netop ved denne tid havde den hellige stol truffet sit valg. Vejlepræsten Josef Brems af præmonstratenserordenen blev Danmarks biskop; den mindst tilfredse var ordinanden selv, han græd sine modige tårer, men gyldigt valgt greb han pligt-skyldigt krumstaven. Bispevielsen fandt sted den 25. januar 1923 i den store abbedikirke Averbode i Belgien, og den 7. marts holdt biskop Brems sit indtog i domkirken i København. I sin programerklæring fremsatte han 3 punkter: Alterets sakramente som midtpunkt i det religiøse liv, øget andagt til Gudsmoder og ønsket om en fredelig og endrægtig

vækst for de katolske foreninger³⁷. Fremtiden skulle retfærdiggøre dette – den prægedes – med et udtryk af Jacob Paludan – af de årgange, der snublede i starten.

Menighederne i Odder og Pindstrup

År 1923 kunne menigheden fejre 50 års jubilæum, og i den anledning anskaffedes en stor julekrybbe til kirken; men var selve Århus end velforsynet, trængte des mere omegnskatolikernes problem sig på. Der levede adskillige hundrede katolikker – oftest af polsk herkomst – på Djursland og i indlandet, så man begyndte at oprette messestationer: Grenå på byens afholdshotel, Hadsten på den tekniske skole, Ebeltoft og Odder i lejede huse, en sal af rimelig størrelse med de fornødne faciliteter ansås foreløbigt for passende. 1926 gik pater Nösen af som sognepræst og efterfulgtes af pater Josef Koch, der skulle forblive i embedet ikke mindre end 20 år. Til kapellan fik han pater Stäubli, der for alvor tog fat i oplandet.

Det begyndte med, at huset i Odder blev udbudt til salg.

Sti. Ansgars kapel, Odder, 1973.

Man havde 1½ år læst månedlig messe i denne villa i Holsteinsgade, og da der var knyttet ca. 50 mennesker hertil, indrettede pater Stäubli 1929 Sankt Ansgars kapel i husets stueetage, det øvrige blev udlejet. Inventaret var beskedent: Sakramentet opbevaredes i et tabernakel i jugendstil, alteret var af hvidmalet fyrretræ, og vinduerne dækkedes af blyindfattede ruder i farvet glas. Men nu kunne messen læses hver 3die søndag i Odder, og menigheden har vist sig livskraftig. St. Ansgars kapel er stadigvæk en ydmyg helligdom, men den, der har haft sin jævnlige kirkegang der, kommer al æstetik til trods til at elske stedet. Der er en rest af oldkirke over det kristenfolk. Sommeren 1973 restaureredes kirkesalen ved pater Meister fra Århus.

1930 stod ejendommen Ryesgade 28–30 færdig. Nu lød der nyt fra Djursland. I mosen ved Pindstrup arbejdede polsktalende katolikker, med deres familier drejede det sig om 70 mennesker; men stedet lå så centralt, at det let kunne nås af andre 200. Egentlig hørte området under Randers, og officielt måtte det vente til 1944 på indlemmelse, men præsterne fra Århus havde stedse vist Pindstrup deres bevågenhed, og nu udførte de 70 polakker – med Joh. Sutek i spidsen – en bedrift: Af egne midler – og de var bestemt ikke velhavende – og delvis med egne hænder byggede de sig en stavkirke i gammelnordisk art, 11 m lang og 7 m bred; 21. april 1930 – det var anden påskedag – kunne Sankt Mikael's kapel indvies.

Indvielsesceremonierne blev foretaget af pater Stäubli, og han fortjente æren efter det forhåndsslid, han havde haft og i øvrigt også fremtidigt ville få, da han kom til at forestå sjælesorgen. Sognepræsten fra Randers, Osterhammel, i hvis sogn Pindstrup som sagt endnu lå, holdt festprædiken. Medlemmer fra Århus kirkekor sang Griesbachers gregoriusmesse, og den festlige levitmesse – pater Paulus fra København var subdiakon – blev endnu frydefuldere ved de mange førstekommunikanter. Vejret havde været ustadigt undtagen under den hellige handling, men ved andagten kl. 15 brød solen atter frem fra skyen, og særligt smukt blev det, da førstekommunikanterne med tændte lys i hænderne fornyede deres dåbspagt. Da det mørknede holdt pater Koch foredrag med lysbilleder om passionsspillene i Oberammergau, og først kl. 22 skiltes man; alle

beretninger om festen slutter med, at »det var uforglemmeligt«³⁸.

Anneksmenighederne viste sig særligt egnede til én katolsk fest, Kristi legemsdagen, glædesfesten for alterets sakramente. Syd på er den en rigtig folkefest, og her, i de landlige omgivelser, kunne man hverken mistænkes for »provokation« eller »propaganda«, når Herrens legeme i monstransen blev båret den velsignende gang over lande, desuden var den det bedst tænkelige mål for de spredtboende katolikker, der både fik en andagts- og en festdag ud af det. I Odder stillede trafikvanskeligheder sig i vejen, i Ebeltoft, Grenå og Stenvad – der oprettedes det følgende år – var forholdene for små, så Pindstrup blev samlingsstedet. Allerede 1931 havde man den første messe med procession, og den samlede »200 Katholikker samt 100 tilstedeværende Brødre og Søstre af en anden Familie« som der rørende står i referaterne. Efter messe i kapellet drog processjonen over markerne til et sidealter, hvor der holdtes en kort prædiken og lystes velsignelse med det Allerhelligste, derpå – naturligvis! – ad en markvej til mosen, hvor så mange af menigheden hentede det daglige brød og ad landevejen tilbage til kapellet, hvor man sluttede med Te Deum. Den fest blev en årlig begivenhed i Pindstrup og samlede hvert år talrige andægtige. En glædesfest der ikke skal underkendes; al ære til intellektet, men religionen er foruden en hjernens også en hjertets sag. Men også erkendelsen fik sit: Allerede året efter kunne der, trods vedholdende modstand fra vejrets side, holdes en uges mission af den polsktalende præst Deutscher, der udførte et kæmpeslid for de indvandrede polakker. Da ordet »mission« har en anden klang i yngre katolikkers øren, skal her følge et kort resumé for dem og ikke-katolske læsere:

Fra den første pinse har kirken måttet arbejde både udad- og indadtil, dens frelsestilbud er altid rede, men lathed og uvidenhed er slemme bremser. Med 10–15 års mellemrum holdtes derfor missionsuger til vækkelse og aktivering. Hver aften var der andagt med en lang programmatisk prædiken over grundsandhederne i den katolske tro, »og her fornemmes stanken fra synden, svovllugten fra helvede, blodsveden fra Gethsemane og Golgata og duften fra Paradisets have; her stilles døden op som det eneste visse, angeren som det ene fornødne, alterets sakramente som livets midtpunkt og

Gudsmoder som den store sjæleven, ved hvis jomfruhånd vi vinder frem til Kristus» (Schindler). Om lørdagen gik alle til skrifte, og søndagen fejredes ved ekstra festlig højmesse, ét år efter sin opkomst havde Pindstrup også oplevet vækkelsen.

Udsmykningerne

Århus var efterhånden også kirkeligt blevet centrum for et ret stort opland, så dets præster måtte bestandigt være på farten, og det vel at mærke i en tid, hvor transport var et ulige større problem end i dag. Det krævede evner til at overskue problemerne, når en sådan virksomhed skulle ledes, og sognepræsten, pater Koch havde nok at gøre. Et opråb til en bazar i januar 1931 giver en del af hans virke i en nøddeskal, pater Koch udtrykker først håb om et særligt sogn for Djursland med centrum i det nyoprettede Pindstrup; (håbet er først ved at gå i opfyldelse i vor tid, og nu hedder centrum Sostrup) derpå fortsætter han:

»Men inden vi er nået så langt, skal vi fortsætte med vor Undervisning paa 10 forskellige Steder i Distriktet, med de provisoriske Børnehjem og med Gudstjeneste i de fire Kapeller og rundt om i Hjemmene. Alt dette koster Penge; desuden skal der ydes Renter og Afdrag for de Laan, der blev optaget ved Kapellernes Oprettelse, og Menigheden bestaar for Størstedelen af fattige Landarbejdere«. Bazaren, der blev afholdt den 15. og 16. marts gav i øvrigt et overskud på godt 3000 kr., hvilket ikke var småpenge dengang³⁹.

Der var således nok at se til, men til alt held var han arbejdet voksen. Pater Koch var en udpræget praktisk mand, han skrev kun lidet og intet særligt betydeligt, men han var i aktivitet fra tidlig morgen til aften sent. Før udnævnelsen til Århus havde han ledet ungdomsarbejdet i Stenosgade, og den sag vedblev at have hans kærlighed. Som skoleleder havde han desuden med de yngste at gøre, men da skolen dengang kun optog børn af katolikker, oversteg elevtallet aldrig det halve hundrede, så han kunne nok få tid til desuden at redigere bladet »Katholsk Ungdom«. Hans device var »Ingen dag uden husbesøg«, og det var ikke mundsvejr: Hver eftermiddag

havde han et par husbesøg, og lå der fra menigheden patienter på kommunehospital – og det gjorde der året rundt – kunne de være sikre på dagligt besøg af sognepræsten. Også søstrene på St. Josefs hospital besøgte han daglig. Og dette program gennemførte han i de 20 år, han var sognepræst. Intet under, at han mod slutningen følte sig træt. Men han var også åben for nye strømninger i kirkelivet, ven med den dengang ret omdisputerede mdr. Peter Schindler, hvis skribentevner han benyttede i sit blad, mens Schindler på sin side brugte Koch som forbillede et par gange, »Pater Franciscus« i novellen »Over Ævne« og præsten i romanen »Trængselsaar« er modellerede over pater Koch¹⁰. Da Erikk Rosenørn-Lehn med pater Fr. Küpferle som kommentator udgav Det ny Testamente 1932, havde pater Koch altid et par eksemplarer i lommen og søgte at afhænde dem på sine husbesøg. Hans sognebørn skulle ikke være dovne til bibellæsning¹¹.

Også som instruktør virkede han. Familiekredsen betød meget for sammenholdet i menigheden, og ofte bød man på en amatørkomedie; det kunne være farcer, det kunne være julespil, og i så fald var aktørerne oftest elever fra skolen, og 1932 gik man i lag med Kiærulffs store gudsmoderspil »Alle Slægter«, som pater Koch indstuderede i alle enkeltheder. Samme år holdt man en liturgisk udstilling, da der også fra ikke-katolsk side var ytret ønske om at se de hellige kar og paramenterne på nært hold. Også kirkekoncerter var en hyppig begivenhed, men her var pater Stäubli den drivende kraft. Han havde uddannet et udmærket kor af frivillige sangere, der sammen med organisten Herskind-Petersen havde en stor andel i gudstjenesternes skønhed. Ved at supplere med solister udefra kunne man endda udføre særdeles krævende programmer. Allerede 1903 havde pave Pius X ved et motuproprio fastlagt den gregorianske koral som grundmodel for al kirkemusik, men det varede en snes år, før reformen trængte igennem, og ironisk nok gik det særligt trægt i Italien. Men med dette kor fik man mulighed for at delagtiggøre andre i koralens store værdier, selvom man for afvekslingens skyld supplerede med nyere – også danske – musikværker. Besøget var oftest efter fortjeneste, 400 tilhørere rapporteres for det meste; men da den belgiske gæsteorganist Flor Peeters 1933

spillede César Franck og Corelli, svigtede besøget trods be-
gejstrede anmeldelser.

I disse år fik menigheden en præst rundet af dens midte. Pater Christian Lønskov var efter sin konversion trådt ind i jesuitterordenen og havde der fået sin uddannelse på kollegiet i Valkenburg. Her traf han den 10 år yngre frater Alfred Otto uden at vide, at de begge skulle få deres virke i Århus. Pater Lønskov var 2 år kapellan ved St. Andreas kirke i Ordrup, men 1933 vendte han hjem til fødebyen og fik nok at gøre som rejsepræst, især for menighederne i Pindstrup og Stenvad. Desuden underviste han i skolen i dansk og historie.

Man havde fejret kirkejubelæum den 22. maj 1931, da konsekrationen lå et halvt århundrede tilbage; men da menigheden 8 år tidligere havde fejret 50 års fødselsdag, indskrænkede man sig til festgudstjeneste med levitmesse. Alligevel blev dagen af betydning for kirkens udsmykning: Kaptajn Beyer, der udførte et stort arbejde i menigheden, skænkede 12 messingstager, håndsmedede til kirken af en gørtler i Århus. De ophængtes med »apostellys« foran konsekrationkorsene, hvor biskop Mermillod 50 år tidligere havde besprængt væggen med vievand, og de tændtes første gang natten før festen, mens en del af menigheden holdt vigilie foran tabernaklet. Ved bidrag fra menigheden udsmykkedes desuden kirkens prædikestol med 4 relieffer af billedskæreren Mormann.

Men den store udsmykning kom 1937. Pater Koch fejrede det år 25 års præstebjelæum, og menigheden fik såvist sat et værdigt minde for året. På forårsudstillingen på Charlottenborg havde malerinden Birgitte West udstillet et udkast til et baptisteriums udsmykning, hun var født katolsk 1901 – i øvrigt oldebarn af den berømte tegner Fritz Jürgensen – og havde allerede da adskillige kirkelige arbejder bag sig: Sammen med billedhuggeren Chresten Skikkild og Axel Theilmann havde hun 1925 udsmykket det overdådige St. Bendts kapel i Rudkøbing, og året efter malede hun den vældige kor- og triumfbuefreske i franciskuskirken i Nakskov, sikkert hendes bedste arbejde. Da hun 1934 havde malet en tilsvarende udsmykning i den ikke altfor morsomme Jesu-hjærte-kirke i Randers, blev anerkendelsen almindelig. En kritiker skrev: »Hendes Stil minder om Joakim Skovgaard, men har en

Freskomalerier af Birgitte West, 1937.

Streghed i Linierne og en Stivhed i Formen, der ofte giver den en stereotyp Holdning; den mangler – paradoksalt nok – noget kvindeligt følelsesfuldt«. Derimod var han meget begejstret for den smukke helhedsvirkning⁴².

Let var opgaven i Århus ikke. Rummet er ret lille og væggene gennembrudt af vinduer og døråbninger; mod kirken holdtes åben hue med et let gitter, på de 2 ydervægge maledes mere end legemsstore engle med kors, anker, flammeskål og krone symboliserende tro, håb, kærlighed og det overnaturlige liv, dåbens forjættelse. Disse næsten karyatideagtige skikkelser er sålangt rummets bedste detaille og leder tanken mod Larsen-Stevns. Når nysgerrige kikkede ind, udspandt regelmæssigt følgende samtale sig: »Hvor må det være vidunderligt at kunne male sådan!« Når kunstnerinden havde forsikret, at dette langtfra var lutter sjov, forsvandt den besøgende med ordene: »Ak ja, kunstens vej er tornefuld«. Billedet mod tårnvæggen, »sjælenes pilgrimsgang«, leder derimod tanken hen på Skovgaard, afvigende fra denne er derimod, at Birgitte West har »åndeliggjort« ansigterne på de fjerneste figurer ved at sløre konturerne, en udpræget barokeffekt. Det var så-

ledes en udsmykning, hvis helhedsvirkning gjorde rummet andagtsfuldt, og det var i mange år kirkens stolthed.

I disse år havde sognet og dets annekser eget blad. Det hed simpelthen »Deres Blad«, det redigeredes af pater Laux, pater Stäubli skrev oftest det kirkepolitiske og pater Koch det opbyggelige stof, desuden modtog det bidrag fra hele menigheden, og sognepræstens ønske var, at så mange som muligt littede deres hjærte i bladet. Artikler og læserbreve er derfor yderst forskellige, nogle er det endda så mange år senere en hel fryd at læse; men fælles er – det kunne vel næppe undgås – en stærk indadvendthed, kun sjældent får man indblik i en verden uden for Verona, skønt »katolsk« betyder almindelig, universel. Måske det også var forståeligt med det – omend livlige – lokale stof, thi verden udenfor var ikke altfor lystelig at betragte: Til kristenforfølgelserne i Rusland kom nedslagtningerne under den spanske borgerkrig, og efter at Hitler 1933 var kommet til magten i Tyskland, blev de kristne også her forfulgt; det tjener den katolske presse til uvisnelig hæder, at den allerede før konkordatet (som Goebbels for øvrigt begyndte at bryde, før blækket på dokumenterne var tørt), tog ivrigt parti mod nazismen, mens den officielle presse af udenrigspolitiske årsager måtte neddæmpe sin harme.

I øvrigt skiftede »Deres Blad« redaktion, 1938 blev pater Stäubli forflyttet til Lyngby, og pater Schumacher afløste ham og pater Lønskov, der året tidligere var blevet sognepræst i Ordrup – Lønskov holdt dog kun 2 år ud at være borte fra det kære Århus. Det blev derfor interesserede menighedsmedlemmer, der mere og mere bidrog, ofte med udmærket resultat; men man undgik jo ikke helt klichéer eller dog den forhastede skitse. I Luthers fædreland havde nazi dog opnået det – sikkert utilsigtede – resultat, at de kristne kirker stod med fælles front, herhjemme begyndte »Nordisk Ugeblad« at se forstående på »anderledestroende«, men »Deres Blad« havdes vært ved at slippe sin suffisance angående »protestantisk hængehovedfromhed«. Og opflammet af sit dåbskapels udsmykning skrev man flere gange om »den sødlige protestantiske kunst«; ironisk nok var der i de pågældende numre henholdsvis et vammelt billede af St. Josef og ét af mariastatuen fra Lourdes! Men ikke mindst kunne der ankes

over de drivsentimentale digte, der optog en betragtelig del af den katolske salmebog – og det i et land med Danmarks salmetradition!

Biskop Brems var godt klar over, at man ikke kunne springe 400 års litteratur over, han ønskede en forbedret salmebog, og formodentlig var allerede da de fleste katolikker enige med ham; men det lykkedes en højtstående gruppe fanatikere at forpurre »denne protestantisme«. Og bispen var ved at blive en ældre mand og en træt mand. Den 5. juni 1938 meddelte han for sidste gang firmelsens sakramente til ikke mindre end 131 børn og voksne assisteret af sognepræsten og pater Lucas, om eftermiddagen vistes tableauer over St. Ansgars missionsgerning i Norden, og man sluttede med festandagt. Dagen efter tog menigheden afsked med bispen ved en fest i »salen«, men denne gang med overvejende musikalsk indhold, og han udtalte: »Jeg siger ikke Farvel, men paa Gensyn!« Trods dette genså Århus ham aldrig. Han afrejste kort efter til sit elskede Flandern, men udtalte bestandigt – og han blev en meget gammel mand – at han altid havde været lykkelig i det land, han havde givet næsten 35 år af sit liv.

Den danske biskop

I december 1938 meddelte Den hellige Stol, at benediktinerpateren Ansgar Theodor Johannes Suhr var udnævnt til biskop og – som det dengang hed – apostolisk vikar for Danmark. Han var født i Nyborg 1896, konverteret i Rom 1926, og endnu samme år indtrådte han i Benediktinerordenen. Nu var han prior i klosteret San Girolamo i Rom, og den 15. januar 1939 fandt bispevielsen sted i klosterkirken, den første dansker siden Steno havde fået overdraget ring og krumstav.

Naturligvis var det godt stof for pressen, biskop Suhr kom til at figurere i dag- og især ugeblade, hvis læsere samtidigt fik et i alt fald overfladisk kendskab til kirken i hans fædreland. Hvad de færreste forstod, var det kors, der var lagt på ham: De sidste tiår havde været vækstår i numerisk henseende, men det havde vist sig yderst svært at koordinere kræfterne; forholdet til andre kristne var i bedring, selvom katolikkerne sta-

dig måtte høre og læse horrible beskyldninger, og visse organer boltrede sig i skildringer om, hvorledes »hensigten helliger midlet«, og om »de uhyrlige katolske rigdomme«. De sidste var så som så, tværtimod var økonomien yderst spændt og intet akademisk hverv så ussel aflønnet som den katolske præsts. Dertil kom den politiske situation: Den spanske borgerkrig havde udløst kaskader af gensidigt had, fra det nazistiske Tyskland kom en stadigt stigende flygtningestrøm, og det ydmygende »München-forlig« med tyrannerne havde det czekiske demokrati betalt med blod. I august kom overfaldet på Polen og i løbet af 2 dage Englands og Frankrigs krigserklæringer; verdenskrig II var brudt ud.

Det var de mest håbløse udsigter for en biskop, der havde taget »Ved fred og sandhed« som sin device, indtil videre var man udelukkende henvist til Danmark: En del utidssvarende bygninger blev afhændet eller udlejet, der fastlagdes endelige sognegrænser landet over og i hovedstaden, og »Nordisk Ugeblad« samt de forskellige lokalblade samledes i »Katolsk Ugeblad«; det første medførte, at Århus-området blev yderligere udvidet, det andet, at »Deres Blad« gik op i ugebladet. Samtidigt begyndte man for alvor at tage fat på en mere objektiv historieskrivning; endnu var selv anerkendte lærebøgers skildring af den katolske kirke så fortegnet – for at sige det blidt – at menigmands begreb om den måtte blive ren karikatur. Her havde man den lykke at have første klasses historikere ikke mindst blandt jesuitterne med den senere Århus-præst Alfred Otto i spidsen; allerede 1931 modtog han universitetets guldmedaille for en større afhandling om de danske gilder og laug i middelalderen, og 1933 blev han dr. phil. på en afhandling om Roskilde domkapitels gavebog⁴³; ikke mindre end 5 opponenter fremhævede gennem lige så mange timer de lærde materia, men også hvor hurtigt præses havde sat sig ind i dansk historie og det danske sprog⁴⁴. En gave fra forsynet var det også, at middelalderen, der oftest havde været betragtet som »mørkets og katolicismens tid« – jfr. Otto Gelsteds afskyelige paskvil »Munkene og Homer«⁴⁵ – blev kraftigt rehabiliteret i disse år: 1936 var Isagers resultater ved udgravning i Øm kloster udkommet, den fulgtes 8 år senere af Møller-Christensens parallelle resultater ved udgravninger i Æbel-

holt. Begge de videnskabelige teams kunne påvise både kyndig medicinsk behandling og omfattende social forsorg, munkene blev ligefrem populære selv i kredse, der stod kirken fjernt, lignende resultater var Arup og Koch nået til⁶. Men bordet fanger! Man måtte fra katolsk side fratræde myten om middelalderen som religiøs guldalder, den havde på godt og ondt været forskellig fra Thor Langes og den utrættelige Ingemanns digtning.

Både ved sin historiske nimbus og ved sin forholdsvis centrale beliggenhed var Øm næsten prædestineret til at blive et katolsk samlingssted. Allerede 1936 læste Kjeld Geertz-Hansen, der dengang var kapellan i Horsens, for første gang den hellige messe i ruinen, og 2 år senere lykkedes det at erhverve et stort areal ned til Mossø, grunden til Ømborgen, et kommende centrum for Danmarks unge katolikker. Samme sommer læste biskop Suhr messe i ruinen og fastlagde den årlige valfart til Vor Frue af Øm, der skulle danne samlingspunkt for Fyns og Jyllands katolikker på samme måde, som valfarterne til Vor Frue af Åsebakken og St. Vilhelm af Æbelholt skulle danne det for Sjællands. Denne samlingspolitik skulle kun altfor snart vise sin berettigelse; den 9. april – vi er stadig mange, som blot behøver at høre datoen, årstallet er kun altfor bekendt – men altså 1940 besatte nazisterne Danmark, de fem onde år begyndte.

I modsætning til verdenskrig I var der denne gang tale om ideologiske forskelle; man var fri for den nationalisme, der tidligere havde splittet, thi det lå ganske klart, at enhver kristen var i opposition til en så satanisk lære som Hitlers »Mein Kampf«. Og efterhånden som den onde tid led, og overgrebene mod »mønsterprotektoratet« tog til, risikerede et stigende antal præster, ordensfolk og læge katolikker liv og frihed i modstandsbevægelsen – de pågældendes nationalitet ganske uanset. Man sørgede også for, at de tyske katolikkers modstand mod despoterne blev menigmand bekendt, og jødeprogromerne fordømtes lige så harmfuldt fra de katolske som fra de evangeliske prædikestole⁷. Opfattelsen af den katolske kirke som noget udenlandsk eller dog »udansk« gled i baggrunden til trods for den nationalisme, som krig nu engang

medfører; samtidigt fik den stigende besindelse på dansk kultur og egenart blandt katolikerne mange fremmedartede og oftest perifere andagtsformer henvist til deres rette plads, og man begyndte at forstå, det sjældent er noget tegn på styrke hos et samfund, at det ideligt gør opmærksom på sin egen fortræffelighed.

Den indre front i Århus

Pater Koch skrev hvert nytår en ønskeseddel til sit sogn, og grundtema var altid »Fælles Front«, så han lå på linie med sin biskop. Menigheden havde været virksom, de 4 kongregationer og nu også de katolske spejdere dannede særorganisationer og kunne ikke undværes, men vanskeligheden lå i at samle den hele menighed, og pater Koch kunne ofte savne familieaftnerne, som var gået stærkt tilbage. Samtidigt var han dog klar over, at »tilbagegang er dødens vej« og forbløffende åndeligt redbon: »Vi må vise byen et moderne ansigt«, hævdede han⁴⁸.

Højest på ønskesedlen stod løsning af skoleproblemet. Den gamle St. Knuds skole fra 1873 optog stadig kun katolske børn, og det var derfor umuligt at give den en hensigtsmæssig størrelse; flere gange havde der været tilløb til at danne mellemskole, men det strandede hver gang dels på det ringe elevantal, dels fordi der ikke var søstre nok. Med besættelsen var der foreløbig sat bom for alle muligheder, og bedre blev sagen ikke af, at langt fra alle Århus-katolikker var rede til at sætte deres børn i St. Knuds skole. De øvrige ønsker var karakteristiske for den nidkære sognefader: Flere, navnlig unge sangere til kirkekoret, samt at menigheden ville synge bedre med; sagen var jo, at den skønne gregorianske koral krævede et sikkert kor som »sangbund«, såfremt den skulle blive menighedssang. Hvad menigheden angår, må den undskyldes med, at datidens katolske salmebog var alt andet end inspirerende. Sognepræstens sidste ønske var, at baptisteriets udsmykning måtte videreføres i kirkerummet, og det fik han opfyldt.

Tanken med udsmykningen af højkoret er for så vidt klar nok: Billeder fra Kristi liv forestillende de 4 mest skelsæt-

tende begivenheder skulle udføres i samme højde som det gamle hovedalter og i forbindelse med dette danne ligesom et sanktuarium, der lukkede sig om det Allerhelligste, og såfremt det havde drejet sig om en romansk kirke, kunne der endda være skabt noget acceptabelt. Men gotikken er lige modsat i sin opfattelse, her skal det Allerhelligste være »midt blandt folket«, og værre blev sagen ved denne svære, vandrete tankestreg, der for alvor bragte kirkens proportioner i ulave, og de var som nævnt i forvejen svage nok.

Fra 1938 havde han pater Schumacher til yderligere hjælp, men alligevel hvilede der et vældigt ansvar på ham. Og værre blev det, da værnemagten beslaglagde de danske skoler til flygtningene fra Østtyskland. Fra nytår 1945 stillede han derfor St. Knuds skoles lokaler til disposition for elever fra Ingerslevgades skole, der var okkuperet; det samme gjorde de katolske skoler overalt i landet, og man høstede en del velvilje for sin loyalitet. Så kom martyriet, da den 21. marts en engelsk krigsmaskine med sin dødslast styrtede ned i Jeanne d'Arc-skolen under et luftangreb på Shellhuset i København; børnenes frimodighed og Sankt Josefsøstrenes heltemod gav vel nogen kompensation for smerten, og bomberegneren var langt tættere andetsteds, men nogen trøst var det næppe for de ramte.

I 2 glimt »stærkere end 1000 sole« sluttede verdenskrig II, det var atombomberne over de japanske byer Hiroshima og Nagasaki, der gjorde udslaget i august 1945. Måske en eftertid har lettere ved at forstå den håbløshed, der greb Europa midt i dets sejrsglæde: Først og fremmest kunne ingen sjæl opfatte, højest fornemme, den sum af ulykke, smerte og angst, som de 5 rædselsår havde bragt i deres skød, og tabene måtte kalkuleres med astronomiske tal. Fremtiden »lå under atombombens skygge«, for første gang i menneskehedens historie havde samme menneskehed fået mulighed for kollektivt selvmord ved kernevåbnenes hjælp. Men værst var, at menneskelige afgrunde, som man forlængst havde troet tildækkede, havde åbnet sig på vid gab: Der var i denne tid begået grusomheder, som man skulle tilbage til assyrerne for at finde paralleller til.

I Århus fortsatte man i det gamle spor både i kirke og i skole. Ved de årlige afslutninger uddeltes præmier for skrivning, god opførsel og punktlighed, hvert år var der juleafslutning med fest og udflugter; men lederen var ved at segne under ansvaret, et par gange tog han hjertelig afsked med eleverne, fordi han ikke ventede at se dem igen. Han blev løst 1947, og pater Poppe overtog embedet som sognepræst med Århus' gamle kending pater Stäubli ved sin side. Den gamle sognepræst flyttede til St. Mariae sogn på Frederiksberg, og – så levede han op og oplevede den indian-summer, han såvist kunne fortjene efter at have styret Århus-menigheden i 20 begivenhedsrige år. Han fortsatte sine utrættelige husbesøg, han prædikede og udgav endda 1951 en lille folder »Smil med pater Koch« om kristendommen som glædens religion og den kristnes pligt til at have et godt humør. Han levede udover oldingealderen, men efter at have passeret de 90 år måtte han dog hver sommer tage ophold på Maria-søstrenes rekreativshjem, Stella Maris i Nyborg. Da den, der skriver dette, havde den oplevelse at tale med jubeloldingen i disse år, må det være ham tilladt i jeg-form at berette om dette:

Han kendte mig straks, men det kneb for mig, for han var blevet en lille mand, ryggen var sunket sammen. Men åndelig var han lige så lys som sit kridhvide hår, og humøret havde han bragt med i den høje alderdom. Ja, ansvaret i Århus havde været tungt, sagde han, for når man tænkte nøje over krigen, kunne man se djævelens spor overalt! Og et par gange havde han modtaget sygesalvelsen og taget inderlig afsked med børnene, thi dem elskede han. (Om jeg huskede, hvad Søren Kierkegaard havde sagt i den sag?) Og alt det ny i kirken – vi skrev 1966 da – var jo, hvad alle sandt katolske mennesker ønskede, bare de nu ikke gik for hurtigt frem! Hvad angik manden med leen (der Sensenmann), havde pater Koch ventet ham så ofte, at han ikke var bange for denne Guds tjener (hic servus Dei). Dog kunne han ønske at hvile i Århus, dér lå jo hans manddomsgerning.

Han fik sit ønske opfyldt. I passionstiden 1968 var han i Århus, men blev syg og derfor indlagt på St. Josefs hospital. Og natten til palmesøndag 1968 udåndede han, få dage før

han ville være fyldt 92 år, til det sidste udmærket ved sit lune og sin omsorg for næsten:

Da han ikke var helt klar de sidste dage, tilbød daværende sognepræst Laurence Dorn S.J. ham at læse daglig messe i hans sygeværelse; men skulle den hellige handling så foregå efter latinsk ritus, som det vel var passende for en så gammel præst, eller kunne den være på dansk? Pater Koch svarede: »Ja, mig er det jo ligemeget, men af hensyn til menigheden synes jeg, at vi skal gøre det på dansk!«⁴⁹

Det store skolebyggeri

Sognepræst Frans Poppe overtog 1950 ledelsen af skolen, og der blev i hvert fald gjort noget for eleverne, også for deres adspredelse: fastelavn, stor skolefest, juletræ og skovtur var årets lyspunkter; året senere havde man børnekarneval, udflugt til København og ferielejr på Ømborgen, der nu var i fast drift som jysk ungdomscenter. Men bag den daglige dont arbejdede man med planer om en helt ny, moderne skolebygning, og her er det kun vor skyldighed at erindre Sr. Margrethe C.S.J. Hendes medarbejdere talte ofte om, at uden hendes indsats var sagen næppe blevet gennemført. Det var nemlig et millionprojekt, man arbejdede med: Fra de hidtidige 68 elever skulle antallet firedobles, og hertil skulle en helt ny stor bygning opføres til højre for kirken, en fløj på 4 stokværk parallelt med rådhuset med klasseværelser, heraf 2 til henholdsvis fysik og biologi, og en lavere vinkelfløj med skolekøkken, sløjdløkkale og en kombineret fest- og gymnastiksal med scene til skolekomedie og beregnet til at rumme 300 mennesker. Arkitekterne C. J. Hansen og Salling Mortensen udarbejdede tegningerne, så bygningen blev særdeles velindrettet, foruden at den blev godt placeret i byen, uden at være pralende en smuk og præsentabel skole, som menigheden kunne være bekendt.

Man budgetterede udgifterne til 1.270.000 kr., og det holdt stik. Ikke mindre end 14 firmaer blev taget i entreprise, hvoraf Alf. Mouggaard udførte murerarbejdet, Ths. Pedersen

& Sønner lavede tømrer- og snedkerarbejdet, mens de velafstemte farver skyldtes malerfirmaet Sjøreen & Co⁵⁰. Trods tilskud var de økonomiske krav store, og såre meget arbejde var at udrette; pater Poppe, der den 19. januar 1954 nedlagde grundstenen, kunne nok have grund til under et besøg i Padua at bede om St. Antons forbøn. Det lykkedes ham at få bevilget skolelæge, det blev dr. West, der i september undersøgte eleverne; måneden senere gav politiet i 2 dage færdselslære, 2 af eleverne opnåede diplom. Så blev Poppe senere på året udnævnt til rektor i København, pater Karl Pauli S.J. blev hans efterfølger.

Den ny sognepræst havde forhen undervist i engelsk ved St. Knuds skole og i Niels Steensens gymnasium, og han faldt straks til i Århus. Skolebyggeriet gav nok at bestille, men alligevel nåede man hele pater Poppes program igennem i det sidste år, den gamle skole bestod. Og menighedsarbejdet blev ejheller forsømt: Man havde den traditionelle jule- og nytårsfest, hvor bl. a. forfatterinden Karen Plovgaard læste op, men man havde også i oktober basar til fordel for den ny skole, og

Den nye skolebygning er indviet i 1955.

den blev – også økonomisk – en succes. Samme måned festede man for patrene Laux og Lønskovs 25-års præstejubilæum, den egentlige højtidsdag var strengt taget 27. august; det blev kun den sidste af jubilarene, der var til stede, pater Laux var på tjenesterejse.

Men årets altoverskyggende begivenhed fandt sted i foråret, menigheden høstede frugten af mange års spekulationer og godt et års slid, da den ny skole blev indviet:

»Skolen mellem Taarnene fik en smuk Indvielsesfest den femtende Maj«, derom var de århusianske blade, der alle bragte fyldige referater, enige⁵¹. Om morgenen kl. 9,30 foretog biskop Th. Suhr i mere end 200 menneskers, heraf 70 særligt indbudte, nærvær den rituelle handling, og kl. 10 sang han messe i kirken assisteret af sognepræsten og de 2 præster, der havde gjort de første spadestik, Koch og Poppe samt den unge pater Orla Eriksen S.J. fra Århus-menighedens midte. Ved festen i den ny gymnastiksal kunne han udtale, at »det var et ærefuldt særkende for det danske demokrati, at det gav den private skole en sådan plads, når netop skolespørgsmålet andetsteds var genstand for så store stridigheder i ikke mindre end 7 lande«. På byens vegne ønskede borgmester Unmack Larsen til lykke med den smukke skole og fremsatte det håb, at »også denne stedse kunne skabe fri, frejdige og friske unge som borgere i byen og samfundet«. Skoledirektør Sv. Åge Rasmussen talte for den ny lærerstab, og endelig talte både den daværende leder pater Pauli og den tidligere, nu rektor for St. Knuds skole i København, pater Poppe. Efter festligheden, hvor et kor af børn sang under pater Laurence Dorns ledelse, var der reception i den største klasse, hvor der blev budt sherry, kransekage og tobak; skolen var behørigt placeret i byens bevidsthed.

Med den ny skole fulgte indlemmelse i skolelægeordningen for Århus kommune, den ny skolelæge blev dr. med. H. Lebel, der ved det ny skoleårs begyndelse beså alt til sin store tilfredshed. 16 elever havde været på lejrskole i Øm med 2 lærere og pater Lønskov, der hver morgen kl. 8 holdt en kort gudstjeneste. Så kom formiddagen med belæring, eftermiddagen med

rapportskrivning over formiddagens belæring og aftenen med sport. Blev det for varmt, havde man Mossø lige nedenfor. Kl. 22 var der ro – eller rettere burde der være ro. Men opholdet i den skønneste jydsk natur havde været udbytterigt⁵².

Nu kunne man også blive medlem af Dansk Skolescene, 10 elever benyttede sig heraf og så sidst på året Goldoni: »Een tjener og 2 herrer« og straks i det ny år Leck Fischer: »Vores egen ø« på Århus teater, i april holdt man selv »Broget Aften« med et meget righoldigt program, bl. a. en dramatisering af H. C. Andersen: »Kejserens ny klæder«. Også dette år holdtes lejrskolen på Ømborgen; denne gang med pater Dorn som lejrpræst og søstrene Genoveva og Euphrasia som lærere, men man havde allerede planer om eget lejrskolehus.

Det første år havde den ny skole endnu kun 83 elever, men allerede 1956 steg tallet til 100. Også skolens samlinger voksede, idet lærer Lorenzen skænkede sin fysiske samling og fru Anne von Holstein-Rathlou en samling af snegle og muslingeskaller samt udskårne og forarbejdede ting fra Tanganyika. En kærkommen støtte for skolens økonomi var det desuden, at C. J. Hansen gav afkald på sit meget betydelige arkitekt-honorar. Det år bød skolescenen på så gedigne ting som »Anne Franks Dagbog«, Patrick: »Seks Kammerater« og Friederich von Schillers udødelige »Maria Stuart«.

Men også på kirkens udsmykning tænkte man. Det gamle højalter var sandt at sige intet kunstværk, og da 1958 var hospitalets halvhundredårs jubilæum, bestemte pater Pauli, at et stort krucifiks skulle rejses over alteret til tak. Allerede 1957 fjernedes den gamle træopbygning, og direkte på alterbordet plantedes et trækrucifiks af Lang i Oberammergau; menigheden, der rundhåndet havde dækket de 4000 kr., der udgjorde anskaffelsesomkostningerne, så første gang det ny alter 1. søndag i advent; det stod til restaureringen 1964⁵³.

Skoleåret var begivenhedsrigt, man nåede ikke mindre end 2 skolekomedier, hvoraf mysteriespillet »Ruben« både samlede mange tilskuere og fik fin kritik, man holdt skolekoncert, man havde skoleudflugt til Ebeltoft og Mols bjerge og en udmærket tur til Bornholm. Men så blev pater Pauli kaldt til

Sct. Knuds skole, efter 1955.

Skolens anneks, fuldført 1961.

St. Knuds stiftelse i København, hans efterfølger som sognepræst blev pater Laurence Dorn, mens pater Dekkers allerede den 5. maj havde overtaget ledelsen af St. Knuds skole. Ved indmeldelserne i sommerens løb nåede det totale elevantal 157, og måneden efter var 17 af dem på en udbytterig bornholmertur, hele Danmarks natur er jo samlet på »Østersøens perle«. Oktoberferien udnyttede pater Dorn og søstrene Aimée og Margrethe til religionslærerkursus i København, mens pater Dekkers sammesteds deltog i realskolemøde med henblik på fremtidsplanerne i Århus.

Det efterår skete der store ting inden for verdenskirken: Pave Pius XII døde efter næsten 20 års opslidende tjeneste som »Pastor Angelicus«, og til hans efterfølger valgte konklavet Angelo Roncalli, der straks tog det tidligere kompromitterede pavenavn Johannes XXIII. Radio og fjernsyn bragte udførlige reportager fra disse begivenheder, og skolens elever overværede den 4. november pavekroningen i TV; endnu anede ingen, hvilket tidehverv dette skulle blive for kirken, men da den ny og fra først af meget populære pave lige over nytår erklærede indkaldelse til det 21. økumeniske koncil i kirkehistorien, begyndte stundens betydning at dæmre verden over.

Skoleåret blev ny fremgang for Århus: Da man begyndte efter sommerferien, var elevtallet steget til 206 fordelt »half and half«, idet 103 var katolikker, de øvrige elever fik religionsundervisning af pastor Poul Exner; skolen levede op til sit forsæt »at undervise i kristen ånd«. For første gang havde man IV. mellemklasse, og skoleinspektør Chr. Pedersens visitats i oktober gav kun anledning til bifald. Det årlige julespil, »Et barn er født os«, blev opført 2 gange for fyldt sal, så i februar vovede man for første gang at holde skolebal, festen blev meget vellykket, og der blev budt på underholdning, som eleverne selv havde tilrettelagt – dog med assistance af søster Rose og frøken Kanstrup. Men så langt årets største begivenhed var det, da der den 5. marts kom meddelelse fra Undervisningsministeriet, at man 1960 måtte afholde mellemskoleeksamen; det drejede sig om 18 elever og var en historisk dag for skolen! Og da eksamen kom, slap de alle 18 gennem

skærsilden og kunne med overstået eksamen deltage i Tysklands-turen den 24. juni: Man boede på vandrehjem i Hamborg, Bad Godesberg og Bingen og tog på udflugter fra disse steder til Rhinens skønne omgivelser, og under de 8 dages ophold i Bingen bragte »Allgemeine Zeitung« referat om skolen.

August 1960 begyndte man med 228 elever, og for første gang havde man realklasse; der anskaffedes fjernsyn, der regelmæssigt brugtes i undervisningen ved skole-TV-udsendelserne. Som de andre år havde man besøg i Domkirken og Den gamle By samt diverse museer; men endnu en betydningsfuld anskaffelse kom til sidst på året: For at supplere undervisningen yderligere ved ekskursioner og give eleverne lejlighed til at opleve naturen havde man i flere år ønsket et lejrskolehus. Det lykkedes nu at leje et af Frijsenborg, der ydermere installerede vand og elektricitet, beliggenheden er skøn på det fredede område ved Lading sø, og hertil er sidenhen mangen en undervisning blevet henlagt.

En stor glæde havde man af forældremøderne, der bragte regelmæssig kontakt mellem skole og hjem, aktiverede begge parter og viste, at forældrene sluttede godt op om skolens arbejde. Det var kun en konstatering af fakta, når Århus-pressen efter dimitteringen af første hold realister i juni 1961 meddelte, at »Sct. Knuds Skole i Aarhus er nu fuldt udbygget«⁵⁴.

Økumeni

Mange katolikker mener, at den økumeniske bevægelse først begyndte med Andet Vatikankoncil, da den katolske kirke for alvor engagerede sig i arbejdet. Det er forkert. Man havde nok været klar over, at mange protestanter arbejdede for kirkelig enhed, men kunne der overhovedet tænkes på samfund med kristne, der ikke havde nogen fælles læremyndighed – men som på den anden side var enige om at forkaste den pavelige? Som bekendt fik ærkebiskop Nathan Söderblom afslag på sin indbydelse til kirkemødet 1925 af pave Pius XI, der ydermere ved bullen »Mortalium animos«⁵⁵ forbød kato-

likker at deltage og erklærede, at den eneste farbare vej til kirkelig enhed var vejen tilbage til moderkirken. Og alligevel var der ny toner allerede dengang: »Gid Vi med en Faders Kærlighed maatte kunne omfavne de Sønner, som et trist Brud til Vor Sorg rev bort fra Os« – ikke det tidligere »anathema sit« og trods afslaget en hjertevarm udtryksform. Det kunne jo ejheller nægtes, at kirkens mænd havde deres andel i det »triste brud«, sålidt som at kirken ikke var 100 % »katolsk«, når næsten den halve kristenhed manglede. På den anden side var Roms betænkeligheder forståelige; thi forsoningsbestræbelser havde været iværksat før, og selv en altomfattende ånd som Leibniz var kommet til kort. Desuden havde helt frem til verdenskrig I talrige protestanter fundet en rigidom i de afvigende opfattelser af troen; det, hævdede de, sikrede den tolerance, man ikke fandt hos den »dogmeindsnævrede« romerkirke. Var derfor – al offervillie til trods – den protestantiske iver for kristen énhed andet end en døgnflue?

Gennem årtier viste dette sig heldigvis at være tilfældet, og vel især fordi man var gået til bunds i årsagerne, havde set syndens værk i de kristnes splittelse, set kirkespaltningen som ulivssår tilføjet Kristi legeme, hvor man tidligere i det højeste havde set en pinlig uorden. Og efterhånden begyndte Vatikanet at sende »observatorer« til de økumeniske kongresser, men stadig uden at lade sig repræsentere officielt. Det vakte en del bitterhed blandt navnlig de højkirkelige protestanter, der fandt Roms afslag koldt og rethaverisk; men det kræver nu en del at lægge roret om, når verdenskirkens skude skal manøvreres. Et tegn til optimisme var pave Pius XII's encyklika »Mystici corporis Christi« af 1943⁵⁴, der også advarede mod »Usund Kvietisme«, og den gav mange katolikker mod på økumenisk indsats. Morsomt var det ikke altid, ejheller herhjemme; man var under dobbelt mistanke: Fra trostællerne for »kryptoprotestantisme«, fra de andre som »fjernstyret fra Rom«. Sydpå, i reformationens ophavsland, gik det voldsommere til, da den fælles kamp mod nazismen ganske vist nærmede kirkerne til hinanden, men også medførte yderligere forfølgelse fra tyrannerne: Mange blev med Bonhoeffer og pater Delp S.J. martyrer, endnu flere måtte udstå koncentrationslejrenes helvede, kardinal Faulhaber var ude for flere

*Synodens åbningsgudstjeneste, 12. november 1967.
P. Gregoire OP, biskop Martensen, P. L. A. Dorn SJ.*

attentater, og Gestapo udlovede en svimlende pris for hovedet af pater Muckermann S.J. – uden dog at få det! Ugunstigt var det desuden, at krigen skærpede nationalismen – og dermed nationalkirkerne; men alligevel holdt sorgen over de kristnes splittelse sig vedlige også hos katolikkerne, ikke mindst hos dem der vidste, hvad der skilte, og hvor meget der forbandt⁵⁷. Desuden bidrog overalt den katolske presse til at holde læserne »økumenisk orienterede«, og her bør vort hjemlige CATHOLICA ikke forglemmes.

»Der blev af Gud udsendt et menneske, hvis navn var Johannes«⁵⁸. De, der ved paveskiftet havde ventet en »overgangspave« kom hurtigt til at regne om igen: Først skar Johannes XXIII grundigt ned på Vatikanets byzantinsk-spanske formalisme, derpå indkaldte han som nævnt til det andet vaticankoncil, hvis første 3 punkter var: 1) Sandheden, 2) Fred og Endrægtighed mellem mennesker og 3) Kirkens enhed. 2.150 katolske bisper fra hele verden drog »ad liminam« – til (Petri) dørtærskel – for i fællesskab at rådslå om kirkens fremtid, fra Østkirken var både det byzantinske og moskva-patriarkatet indbudt, og det var en stor skuffelse, at Byzans afslog på trods af det personlige venskab mellem paven og patriark Athanagoras, fra alle evangeliske kirker var indbudt observatører, der alle mødte frem, Danmarks evangelisk-lutherske kirke var repræsenteret ved professor, dr. theol. K. Skydsgaard. Ved koncilets åbning udtalte paven, at kirken i dag må forkynde den sandhed, hvis vogter den er, på et nyt sprog, det vil sige på det sprog, der tales af vor tids mennesker, og som er det eneste, de forstår. Hans Hellighed begrundede dette ved, at ideen er én ting, og den måde, hvorpå man i praksis udtrykker den i ord, er noget helt andet⁵⁹. Ordene var revolutionerende, thi så var det muligt, at andre kristne kunne mene det samme som den katolske kirke, selvom den dogmatiske udvikling havde medført, at sandhederne var blevet iklædt andre begreber.

Naturligvis skyldtes koncilets udfald ikke »Den gode pave Johannes« alene – en del årsager er allerede nævnt – men lad os katolikker ikke glemme den bøn, der var steget fra millioner af kristne gennem årtierne, og som var en forlængelse af

»Kristi ypperpræstelige bøn«⁴⁰. Det stod klart, da paven døde d. 3. juni 1963, at Johannes XXIII's sidste bøn, »Ut omnes unum sit«, lad alle (de kristne) blive eet, ikke var bedt for-gæves. Til hans efterfølger valgtes kardinal Montini af Milano, der som pave tog navn efter apostelfyrsten, Paul VI, og som viste sig stor nok til i sin trontale at bede den ikke-katolske kristenhed tilgive, hvad katolikkerne i historiens løb havde tilføjet den af uret. Og det var ikke mundsvejr, når paven erklærede sig som forkæmper for fred og social retfærdighed (efter kroningen skænkede han som bekendt sin tiara bort), allerede året efter koncilets afslutning mødtes han med Øst-kirkens patriark Athanagoras i Det hellige land, året senere besøgte han det sultende Indien i Bombay, og den 4. oktober 1965 talte han til FN i New York for afrustning og erklærede de unge nationer sin solidaritet. Hans hjertes indstilling er uomtvistelig, ganske særligt indenfor oikumene.

Her i Danmark var hovedstaden først med i det økumeniske arbejde, og Kristeligt Dagblad var 100 % loyalt i inter-konfessionelle problemer. Her praktiseredes også adskillige år den specielt danske form for »kirkevandring« i bedeugen for de kristnes enhed, af provinsmenighederne kom Horsens først; i Århus indførte sognepræsten P. Dorn kirkevandringen 1959. På pater Dekkers initiativ mødtes præsterne for Århus' menighed fra 1958 til regelmæssige sammenkomster med Folkekirkens højkirkelige præster fra Midt- og Nordjylland. De ophørte 1965, men 1967 tog Dekkers nyt initiativ ved forslag om, at man i St. Paulskirken holdt 2 ugentlige morgengudstjenester for de protestantiske elever i St. Knuds skole modsvarende skolemesserne for de katolske. Pastor Fromsejer greb tanken med glæde, men efter hans forflyttelse januar 1971 var der ikke mere mulighed for at fortsætte i Paulskirken, og siden er den evangeliske morgengudstjeneste derfor blevet henlagt til Katolsk kirke, hvor den afholdes ved pastor Hjerrild en gang månedlig; ved særlige lejligheder er der flere gange om året fællesgudstjenester for eleverne. Der var samarbejde mellem A. C. og Aarhus Kristne Studenter om foredragsaftener og mellem studenterpræsterne Grünewald og Lissner, ligesom A. C. allerede før havde sørget for økumenisk oplysning gennem »Katolsk Forum«, siden 1972 afløst

af »Katolsk Debat«, der ligeledes har givet sig af med foredrags- og diskussionsaftener med økumenisk sigte. Vejen er endnu lang, thi vi lever i et religiøst vakuum; men vi kan dog skimte det mål, som allerede Kaj Munk satte: »Menneskeheden som een Nation paa Jordens Rige, styret af Aand – og dog med fuld Forstaaelse af den enkelte »Provins«'s nationale Ret og Kald«⁶¹.

Kirkens restaurering

»Hovedalteret bør bygges adskilt fra muren, så at man let kan gå omkring det, og så at man kan udføre de liturgiske handlinger vendt mod menigheden« (II) »Antallet af sidealtere skal være begrænset« – (IV) »Den hellige Eukaristi opbevares – – på hovedalteret eller på et sidealter (dette skal dog være tilstrækkeligt fremtrædende)– –« (VI) »Det kan anbefales at indrette en ambon eller ambones, hvorfra læsningen kan foregå« (VII) »Kor og orgel bør placeres således, at det klart fremgår, at sangerne og organisten er en del af den forsamlede menighed« (VIII). Disse citater fra liturgikonstitutionens bestemmelser vedrørende fremtidige gudstjenester viser, hvilke retningslinier man arbejdede efter, da Vor Frue kirke restaureredes 1964–65, linier der blev gældende verden over⁶². Enkeltheder havde længe været prøvet i udlandet, og resultatet af de mange forsøg, der ofte var dikteret af krig og andre katastrofer, havde været fremmest blandt konciliesfædrenes arbejdsmateriale. Herhjemme havde katolikkerne kun gjort ét fuldstændigt forsøg, idet Mikaelkirken i Kolding gennem en årrække à-jour-førtes under den dygtige sognepræst Bertlings ledelse; men da de endelige erklæringer forelå, kunne også et oprindeligt såre svagt kirkehus afsluttes som en helligdom fuldt på højde med kirkens ønsker. Eksemplet efterfulgtes i Vejle ved St. Norberts kirke, i Ordrup ved Andreaskirken og ved Sakramentskirken i København med samme resultat i alle 3 tilfælde, at et rum behæftet med store æstetiske mangler fik »personlighed«, de kom til at passe til den ny liturgi uden at kontinuiteten fornægtedes, ingen patina var unødigt bortskrælet, man havde bevaret 4 helligdomme, ikke skabt 4 museer!

I Århus skulle også et arkitektonisk mangelfuldt rum bringes på højde med konciliets krav. Kirken trængte i forvejen slemt til istandsættelse, så man slog 2 fluer med et smæk, og tog under patrene Dorn og Dekkers ledelse fat med de indvundne erfaringer: Fra triumfbuen hævedes højkoret 5 og fra oktagonens begyndelse yderligere 3 trin, det ny korgulv beklædtes med matbrune klinker. Alteropbygningen fjernedes, og væggen dækkedes med ensfarvede spånplader, hvorved Birgitte Wests malerier forsvandt, det ny alter opbyggedes lige overfor koropgangen af isengrå klinker, åbent men i kasseform associerende både til offerstenen og til nadverbordet! Da der fremtidigt skulle celebreres bag alteret, valgte man lave smedejærnsstager med korte, tykke lys og bestemte sig for at indrette et særligt sakramentsalter ligesom i dom- og abbedikirker.

Krucifikset fortjener en særlig omtale som det betydelige kunstværk, det er: Mesteren Eginio Weinert fra Köln har belagt et meterbredt græsk kors med lyseblå emaille i rektangulære felter fremhævende de hammerformede felter, korsarmene ender i, og som i dybemaille viser scener fra forløsningen. Længst til venstre Bebudelsen (Luk. 1, 26–38) Gud bliver menneske; nederst Epifani (Mat. 2, 1–12) åbenbarelse for folkeslagene; højre felt forestiller Kristi møde med johannesdisciplene: »– – spedalske renses, døde opvækkes, og Evangeliet forkyndes for fattige« (Mat. 11, 2–6) Kristi magt over syndens følger; topfeltet viser Emmaus (Luk. 24, 28–32) Eukaristien som det stadige frelsesmiddel. Korpus i mat smedejærn er fjernt fra al anatomi. Vinstokken sætter frugt ud af hjertevunden, og hovedet bærer ikke torne, men kongekrone, frikendelsessymbolet. Således udtrykker vor tids kirkekunst, at her hengiver Kristus sit legeme, her udgyder han sit blod til menneskehedens forløsning. Selvom denne udformning af koret var imod gotikkens ånd, har den medført 3 vigtige forbedringer: Messeofret kan nu følges fra samtlige kirkens pladser, den øverste afsats giver det presbyterium som kræves i den moderne liturgi, og endelig forbedres kirkens arkitektur, idet der kommer langt større dybde over det altfor korte rum.

I kirkerummet fjernedes prædikestolen, idet læsningerne fremtidigt skulle ske fra 2 ambones, én på hver af alterets sider, og prædiken fra den på evangeliesiden. På Mariaalterets plads

opstilledes døbefonten, men en katolsk kirke uden Gudsmøder er utænkelig, og en meget smuk statue af »Den signede blandt kvinder« fik plads på hjørnepillen, mester for statuen var den samme kunsthåndværker Lang fra Oberammergau, som havde hugget det tidligere alterkrucifiks. Tabernaklet, en brand- og dirkesikker box, indmuredes i gavlen på venstre sideskib, dets dør blev lueforyldt og smykket med en »rosenkrans« af rødbrøgede kakler, og da den daglige indgang er i samme sideskib som sakramentalteret, må placeringen siges at være ideel. I højkirken bibeholdt man de 6 statuer forestillende apostelfyrsterne Peter og Paul, St. Anna og St. Agnes samt Knud konge og lokalhelgenen pave Klemens; men de cirkelrunde relieffer nedenunder, der symboliserede Helligåndens 7 gaver, tilmuredes, da de var kunstnerisk værdiløse. Det pneumatiske orgel fra 1912 brød sammen og måtte nedtages, til erstatning opsattes et elektrisk orgel på 26 registre fordelt på 2 manualer og pedal. Baptisteriet, der nu var tomt, ændredes til bodskapel ved opsætning af lydtætte kabiner til skriftemål; men derved blev desværre udsmykningen fra 1937 tildækket. En ubetinget fordel var korskrankens forsvinden, så meget mere som det hurtigt blev almindeligt efter urkirkelig skik at kommunikere stående; ligesom der også med tilladelse fra Rom blev givet lejlighed til at modtage kommunionen i hånden.

Farverne i det nyskabte rum var solskinsgult for de lodrette fladers, matbrunt for gulvets og tonet hvidt for hvalvets vedkommende; for at fremhæve dybdevirkningen brugte man en diskret, men raffineret staffering med stærke farver, smaragdgrønt, zinnoberrødt og matforyldning, en farvenøgle der stemte sindet til glæde og fest. Ledetråden i arbejdet var bestandigt, at det skulle hvile i det gamle, så det var både med forventning og nogen ængstelse, man genåbnede kirken 1965 for den menighed, som den var kær; konservatisme begrundet i tilfredshed er en legitim følelse. Århusmenigheden reagerede imidlertid glædeligt positivt, navnlig viste den almindelige glæde over, at »rummet var blevet større«, at de arkitektoniske mål var nået; enkelte beklagede dog dåbskappellets nedlæggelse, men koncilets krav til »baptisterier« ville vitterligt ikke kunne opfyldes længere. Derimod må de akustiske forhold skrives på debetsiden, gode har de ganske vist aldrig været, men

de forringedes ved restaureringen og har nødvendiggjort et højtaleranlæg.

De musikalske i menigheden savnede det gamle orgel, der havde tjent så mangan en skøn kirkekoncert, men et moderne, mekanisk orgel oversteg foreløbig så langt budgettet; thi nu kaldte endnu et gudshus i sognet på ikke bare restaurering men reparation. Det danske klima er hårdt mod træbygninger, og kapellet i Pindstrup havde lidt meget i årenes løb. Efter udbedring og fjernelse af et par gotiske vinduer blev hele bygningen grovpudset i lys teglstensfarve omtrent som landsbykirkerne på Lolland-Falster. Det gav langt smukkere rejsning over kirken, hvis tårnparti ligefrem associerer til den kønne Tveje-Merløse kirke. Det indre måtte foreløbig vente, men det blev som tænkeligt med menighedens energi ikke nogen lang ventetid.

Mod nye tider

Efter i godt et kvart århundrede at have ført krumstaven i Danmark ønskede biskop Suhr ved årsskiftet 1964–65 at trække sig tilbage. Til hans efterfølger udnævnte pave Paul VI den 37-årige pater Hans L. Martensen S.J. en ung mand til et så ansvarsfuldt og byrdefuldt hverv; men der udkrævedes også både ungdommelig energi og ungdommens receptivitet til det tidehverv, kirken stod i. Den ny biskop havde fungeret som præst i 7 år og var kendt for næsten polyhistorviden i kirkeforhold, ganske særligt på det økumeniske felt, hvor han havde udført et stort forfatterskab; han skulle snart desuden blive landskendt for sin energi og sin evne til at sætte reformer igennem.

Århus fik 1966 en ny præst i den allerede omtalte dr. phil. Alfred Otto. Ved sit forfatterskab havde han især beskæftiget sig med »Den katolske kirke og vore skolebøger« og både her og ved foredragsvirksomhed virket for en mere retfærdig vurdering af kirkens indsats. I Århus fortsattes hans videnskabelige arbejde, bl. a. som medarbejder ved talrige leksika, og foruden tjenesten ved kirken har han utrætteligt virket som afløser for fraværende embedsbrødre i Jylland og på Fyn. Samme år kom pater Bernhard Kiel S.J. til Århus, hvor han si-

den har ydet en stor indsats for menigheden i Grenå, for katolikkerne på Djursland og Mols, for ungdomsarbejdet og for de mange udenlandske sommergæster i Ebeltoft.

Skolen havde år for år fremgang og var nu oppe på 311 elever, der var oprettet lærerråd, studiekredsen »Pædagogisk Forum« for forældre og lærere drøftede forskellige pædagogiske emner, og det nye skoleblad fik også navnet Forum.

Der var indført seksualundervisning, idet drengene undervistes af pater Dekkers, pigerne af søster Agnes Birgitta. De mange udvidelser medførte, at søstrenes lejlighed måtte inddrages. 2 søstre kaldtes til København, de 2 andre blev i Århus, men boede herefter i en privatlejlighed på Rundhøj. Som pater Dekkers' efterfølger blev en civil skoleleder, Preben Frandsen, foreslået, han ankom med sin frue den 14. januar for at hilse på skolen, men Dekkers fortsatte skoleåret ud og tog først i juni afsked med det samfund, han havde en så stor andel i.

Et markant punkt i den ny liturgi var modersmålets afløsning af latinen; den latinske messe havde udviklet sig til en sådan skønhed, at den, iklædt den gergorianske musiks klædebon, næsten syntes den fuldkomne gudstjeneste. Men trods de store fordele ved et liturgisk sprog, og uagtet den kærlighed mange af os nærrede til den, stod den vel for endnu flere som en anstødssten, eller dog en hindring. Men en slavisk oversættelse ville være det samme, eller ville måske endda kunne give et falsk indtryk af meningen; og den løsning med »kirkedansk«, altså kunstig arkaisering, man talte om »Johannes-Jørgensen-dansk« og »Schindler-dansk«, ville være ringere end latin. Da der er skrevet så lidt om »Herrens Bord«, som de danske messetekster fik til navn, må det være passende i et festskrift at udtrykke både glæde og taknemmelighed: Sproget er nøgternt og krystalklart, det undgår al svulst, enhver unødigt dramatisering og er afdæmpet i sine følelsesudtryk; for så vidt kan man parallellisere med den latinske tekst, men der ligger desuden et stort arbejde i de utallige udvidelser og tilpasninger, og man har lykkeligt undgået den grøft, at »neutralisere« sproget, så det blev tørt eller dødt. Der står i egentlig forstand hverken for meget eller for lidt i »Herrens Bord«, bogen opfylder sin mission og har sin egen, lidt kolige skønhed.

Menigheden fik en lykkelig tilvækst 1968, idet Assumptionssøstrene købte en stor herskabsvilla i Årslev og indrettede den til undervisning; her samles katolske børn fra hele Jylland i tiden før firmelse eller trosbekræftelse for at blive belært om troens vigtigste grundsandheder, prøver menighedsfællesskab og – hvad der ikke mindst er betydningsfuldt for børn fra fjerntboende hjem – indser, at de ikke står alene som katolske kristne. Søstrene giver desuden privatundervisning og stiller lokaler til rådighed for studiekredse og kurser, hvorfor kapellet er indrettet, så det kan kombineres med foredragssalen og derved tredoble rummet. Det besøges desuden af omegnens katolikker ved søndagsmessen, pater Lønskov er Årslevs præst. I Århus indrettede man i præsteboligens stueetage det forhenværende kapel til studiekredse, kirkekafe og forskellige møder bl. a. for menighedens ældre medlemmer.

Men i anden henseende var der tilbagegang, menighedens spejdere, St. Clemens trop, måtte opløses på grund af manglende tilslutning. Den blev stiftet 1933 på pater Laux's initiativ som en afdeling af de »gule« spejdere, da de konfessionelle forhold dengang langtfra var afklarede. Den voksede hurtigt til en lille snes spejdere, der hævdede sig smukt i konkurrencer med byens andre spejdetropper, og en stor ulveflok under ledelse af Erna Dudzinski, senere Anna Hass. 1946 sagde spejderlederen Ivar Dudzinsky stop på grund af studier, og Franz Stellfeld overtog ledelsen, mens Grethe Christiansen blev flokfører. I jubelåret 1950 deltog St. Clemens trop sammen med 350 andre katolske spejdere fra Danmark i en 6000 km lang rejse til Den evige Stad, hvor man blev modtaget af pave Pius XII og i mgr. Schindler havde den bedst tænkelige cicerone. Samme år var der jamborette i Hørhaven og ligeledes 1955, hvor ulveungerne vandt flokpræmie i en turnering med 700 andre »ulve«. Selvom dette sunde ungdomsarbejde således måtte opgives, er der dog grund til at glæde sig med de mange, der fik glæde af det. Endnu en katolsk organisation gik i disse år ind, fordi tilslutningen svigtede, Academicum Catholicum arosiensis, den katolske akademikerforening, dobbelt vemodigt, når man af selve oplevelse ved, hvor stort åndeligt udbytte medlemsskab af A. C. gav, et udbytte som rigeligt var værd, at man overvandt den »mødetræthed«, som grasserede disse år.

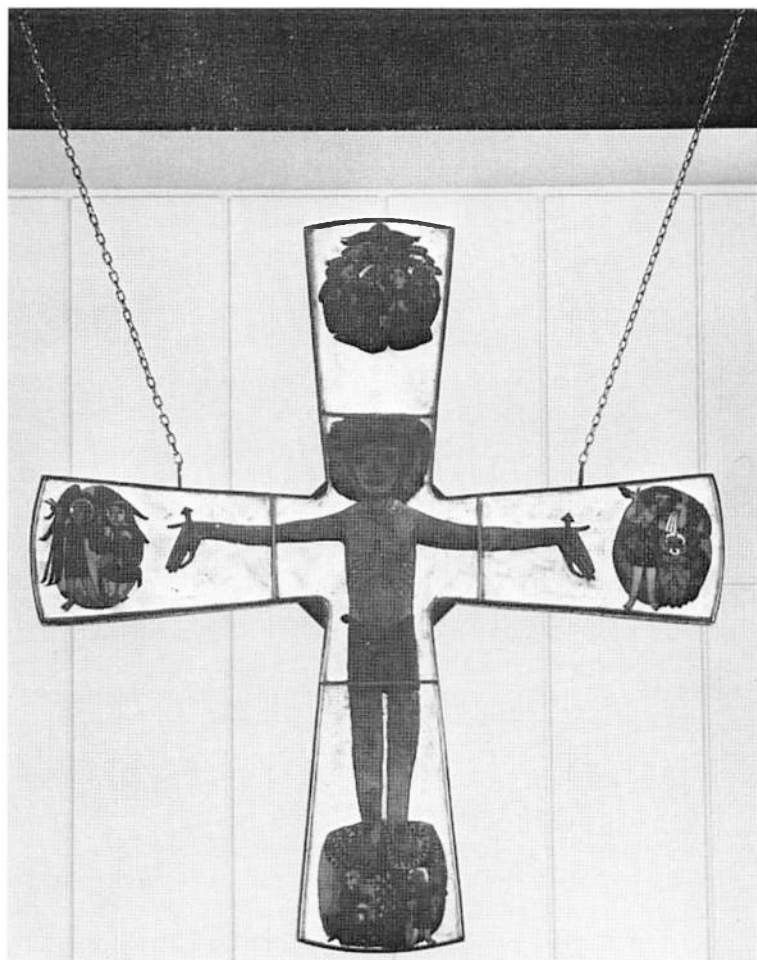

Skt. Mikael's kapel, Pindstrup-Ringsø, 1971.

Fra København ankom 1970 den unge pater Adolf Meister S.J. Han var stærkt interesseret i moderne kunst, syslede selv dermed, og i Pindstrup lå opgaven parat til ham. Kirkerummet var yderst utidssvarende, og inventaret trængte til udskiftning. Først sænkedes loftet, hvorved der kom bedre samling over rummet, der desuden maledes i lyse, glade farver. Dernæst tog pater Meister fat på at »skabe troens evige symboler i nutidsstil« og »knytte fortid og fremtid sammen«, så »det ny kunne hvile på det gamle«, som hans device var, og som materiale brugte han derfor den gamle kommunionbænk fra Ryesgade. Alteret blev sammensat af kasser bærende kristusmonogram og offersten, det stod frit, og på endevæggen bagved komponeredes et gotisk kors, og ved siden indbyggedes sakramentsskabet med relief af Eginio Weinert, endelig snedkererede han læsepult og font.

Overhovedet udbyggede man tjenesten på Djursland, der år for år søgtes mere af turister sydfra, og her satte økumenien de smukkeste blomster. Samarbejdet med Folkekirken, der

udbyggede de evangeliske feriegudstjenester, var forbilledligt, og i Grenå overlod den katolsk-apostolske menighed (Irvingianerne) romerkirken deres gudshus for en symbolsk leje. Der var såvist sket en lykkelig udvikling, siden pater Sträter 80 år tidligere opregnede »Irvingianer, Innermizion

Krucifiks over alteret i Grenå katolske kirke, v. Eginio Weinert, Köln.

und Heilsarmee« (Frelsens hær) som »kirkens farligste fjender«. Bernhard Kiel S.J. blev Grenås katolske sognepræst. Ved årsskiftet afgik sognepræsten i Århus. Pater Dorn havde i de 13 år som åndelig leder af århusmenigheden vundet alles hjerter, og det var med vemod, byen tog afsked. Hans efterfølger var Adolf Meister, og til hjælper i oplandet havde han den unge studentpræst Gottfried Grünewald S.J. der desuden øver en indsats indenfor Økumenisk Centrum Århus.

Og endnu mindes hele menigheden den ekceptionelle stund, da biskop Hans Martensen for en fyldt kirke den 20. august 1972 ordinerede lektor i engelsk ved Århus universitet, diakon K.-H. Westarp S.J.; for første gang viedes en århuspræst i sin fremtidige kirke, den apostolske kæde havde fået endnu et led.

Efterskrift

Vesterledens mest markante kulturcentrum, benediktinerklostret Monte Cassino i Syditalien har et sælsomt våbenskjold: En rodhugget olivenstub, der dog har skudt ét frisk skud. Omskriften lyder: *Succisa – virescit*, »Fældet, den grønnes dog på ny«. Ordene sigter naturligvis til klostret, hvis strategisk udsatte beliggenhed gang på gang og sidst i verdenskrig II har medført dets udslettelse; og dog har det bestandigt rejst sig af sin egen aske. De kunne imidlertid ligefuldt anvendes på hele den katolske kirke, thi det er jo ikke bare den i forordet nævnte romerkejsere, der har proklameret den udryddet; gang på gang har man spået dens undergang i historiens dyb, og lige så mange gange har kirken sunget begravelsesritualet over dem, der så gavmildt dømte den til døden.

Vi lever i en tid, hvor et tiår ændrer forholdene i verden, og hvor stadig flere ser hen til kristendommen som det sikre i tilværelsen. Blandt dem, der bevidst tilslutter sig den katolske kirke, har der derfor udviklet sig 3 tendenser, en mildt reaktionær, der først og fremmest skuer bagud, en konservativ, der i hvert fald foreløbig ønsker at blive ved det vundne og en progressiv, der udelukkende skuer fremad. De har alle deres berettigelse ved dels at minde om historien og dens for-

pligtelser og rigdomme, ved at hindre man i lutter reformiver »smider barnet ud med badevandet« og fordi »tilbagegang er dødens vej«. De vil kunne samles om den trosbekendelse, pave Paul forfattede 1968, om den forpligtende søndagsmesse og – og her er værdifuldt nyland – om den stedse større indlevnen i Bibelen, så Den hellige Skrift næsten bliver et »ottende sakramente«. Farligere er de outrerede, der enten ved vold vil skrue udviklingen tilbage eller indskrænke til eller opløse alt i socialetik, fordi yderligtgående sjældent er meget villige til at høre andres opfattelse. Ved jubilæet vil menigheden modtage megen lykønskning, ydre fjender har kirken kun få af i vort land; men på området indadtil venter store opgaver, thi det er en bekendelse at være katolik, men det er en livsopgave at være gennemkatolsk, almen, universel kristen.

En menighed i en dansk by tager fat på et nyt århundrede, en brøkdels promise af kristenheden i et forholdsvis ringe tidsrum af kirkehistorien, er det så betydningsfuldt? Ikke så fremt man kun ser på menneskene. Gør man sig derimod klart, hvad kirken er, at den er Kristi legemlige tilstedeværelse på Jorden, og ser man dens identitet med Kristus gennem tiderne, bliver sagen dog værd at glædes ved og at holde fest for. Og stadig lyder fra verdenskirken bekendelsen til Ham, i dag tusindtunget på modersmålene. Lad den her endnu engang lyde på det gamle liturgiske sprog:

JESUS CHRISTUS, DEUS, HOMO, VIVIT,
REGNAT, IMPERAT

Præste- og ordenskald fra århusmenigheden

Præster:

Pastor H. Gamel, Biskoppelig sekretær.

Pater Orla Johan Tvede Eriksen SJ – død 1965.

Pater Josef Gundry SMM – missionær i Malawi.

Pater Poul Ansgar Nielsen OSB – engelsk benediktiner.

Pater Knud Åge Nielsen SJ – sognepræst i København.

St Josef søstre:

Søster Theodorine CssJ f. Marie Hansen – Ålborg.

Søster Marie CssJ f. Petronille Hansen – død 1919.

Søster Theophile CssJ f. Hansen – død 1965.

Søster Marie du Divin Coeur f. Grove – St Josefs hospital
København.

Søster Annunciata CssJ f. Hagemeister – død 1947.

Søster Agnes CssJ f. Helene Bisgaard – død 1945.

Søster Therese-Maria f. Albertsen – Maribo.

Søster Marie-Madeleine CssJ f. Jensen – Strandvejen, Kbhvn.

Søster Margrethe CssJ f. Alice Sepstrup – Rom.

Søster Françoise CssJ f. Agnes Pierdola – død 1969.

Søster Marie Veronique CssJ f. Høilund-Carlsen – Strand-
vejen, København.

Andre ordener:

Søster Marie Brigitte Gundry – England.

Broder Jensen SJ f. Laurids Jensen – død 1922.

Menighedens sognepræster:

Augustin Sträter	1873–1883
Johannes Lohmann	1883–1884
August Brinkmann	1884–1886
Frederik Brüggemann	1886–1890
Johannes Lohmann	1890–1893
Frederik Brüggemann	1893–1896
Ignatz Schmid	1896–1902
Carl Brandt	1902–1905
Ignatz Schmid	1905–1920
Peter Nösen	1920–1927
Josef Koch	1927–1947
Frans Poppe	1947–1954
Karl Pauli	1954–1958
Laurence Dorn	1958–1970
Adolf Meister	1971–

Kilder:

Mtz	J. Metzler SJ:	Biskop Johannes von Euch	Kbhvn. 1910
KHr	Karl Harmer CsrR:	Biskop Josef Brems	Kbhvn. 1945
CCC	C. C. Clausen:	Danmarks byer og deres mænd II	Kbhvn. 1899
PHL	Peter Holm:	Aarhus	Århus 1916
ODG	Ole Degn:	Da det var nyt i Århus	Århus 1970
HNG	H. N. Garner:	Atlas over danske klostre	Kbhvn. 1968
OTTO 1	Alfred Otto SJ:	Den katolske Kirkes Historie	Kbhvn. 1937
OTTO 2	samme:	Compagnia de Jesus	Kbhvn. 1934
OTTO 3	samme:	Jesuitterne og kirken i Danmark	Kbhvn. 1940
OTTO 4	samme:	Den katolske Kirke i vore Historiebøger	Kbhvn. 1947
HZP	Helmut Holzapfel:	Unter nordischen Fahnen	Padb. 1955
Mtt	Mittheilungen der Deutschen Provinz. 1. Bd., 1897–99		Roerm 1899
DB	DERES BLAD, katolsk sogneblad for Århus og opland, 1937–39		Århus 1939

Løbende årgange af: Katholsk Kirketidende (Kt), Nordisk Ugeblad for katolske Kristne (NU), Katolsk Ugeblad (Ugb) og Catholica (Cth.).

NOTER:

- ¹ Paludan-Müllers – iøvrigt ret svage – digt »Luftskipperen og Athëisten« udkom dette år.
- ² Den danske Salmebog nr. 277 v. 7.
- ³ Vilh. Lorenzen: De gamle danske Domkirker (1948) s. 176–208.
- ⁴ Vilhelm Andersens oversættelse.
- ⁵ I begyndelsen af maj 1521, da »Wormserediktet« er dateret den 8. maj.
- ⁶ Otto: »Ordløs, salmeløs, bibelløs?« (1940) & P. G. Lindhardt: »Nederlandets mænd« (1968).
- ⁷ Otto 2, samme 3.
- ⁸ II TIM III, 10–12.
- ⁹ Mtt s. 463–467.
- ¹⁰ samme.
- ¹¹ I KOR IV, 9.
- ¹² D B. 1939.
- ¹³ Mtt 6, s. 505–518 & ODg.
- ¹⁴ Albert Kuhm OSB: Geschichte der Baukunst II (N.Y. 1909).
- ¹⁵ Mtz.
- ¹⁶ Katolsk Salmebog nr. 279.
- ¹⁷ Mtt 1899 s. 515 (Stråters indberetning).
- ¹⁸ Ansgars Levnet fortalt af Rimbart (1926) s. 45–53.
- ¹⁹ MAT I, 18, de 2 andre motiver apokryfe.
- ²⁰ LUK II, 46–52.
- ²¹ Kt 1882, fbr. s. 110–111.
- ²² Mtt 1899, 515.
- ²³ II TIM IV, 7.
- ²⁴ F. Kerf: Historia missionis Horsnæs (Hsk. 1871–1920).
- ²⁵ cit. ODg. og CCC.
- ²⁶ PHl.
- ²⁷ Cth. 1951, s. 175 (Bølling).
- ²⁸ Cth. 1951, s. 51 (Heilesen).
- ²⁹ Mtt 1898, s. 622–628.
- ³⁰ Oplysende er antologien: Romerske Billeder, med danske forfattere i Rom (Kbhvn. 1956).
- ³¹ Johannes Jørgensen: Helvedsfjender (Kbhvn. 1898) med tilskrifter.
- ³² Kardinal von Galen i en prædiken under verdenskrig II.
- ³³ Den danske Salmebog nr. 660.
- ³⁴ Mtz. s. 97, KHr s. 90, desuden takkes søster Eufrasia Csj for hjælp til dette kapitel.
- ³⁵ I PET IV, 11, desuden U. Sialm SJ: Andagtsbog for Kongregationerne (Kbhvn. 1935).
- ³⁶ Min tak til pater Laux SJ, nu bosat i Trier for hjælp til kildeforskningen her.

- ³⁷ KHr forord.
- ³⁸ NU årg. 1930 & 31.
- ³⁹ NU 1931, 3 & 17.
- ⁴⁰ Peter Schindler: Tilbage til Rom (1951) s. 109 & 116.
- ⁴¹ Meddelt af pater Lønskov SJ, hvem jeg takker for mange af de flg. træk.
- ⁴² Niels Th. Mortensen i Kristeligt Dagblad, gentaget i sammes bog: Religiøs Malerkunst i Danmark (Od 1945) desuden NU & DB.
- ⁴³ A. Otto SJ: Liber daticus roscildensis (1933) Forsvaret er refereret i Berlingske Tidende, Politiken og Dagens Nyheder af 20. oktober s. å.
- ⁴⁵ Dansk Lyrik II (1965) det gemenc ligger i, at den gæve forfatter ikke havde anet noget om Homer, medmindre munke og atter munke havde bevaret skrifter til vor tid.
- ⁴⁶ Kr. Isager: Skeletfundene ved Øm Kloster (1936) og Vilhelm Møller-Christensen: Middelalderens Lægkunst i Danmark (1944).
- ⁴⁷ Kirke i Kamp, biskop (senere kardinal) Clemens von Galens prædikener mod Gestapo, udgivet illegalt 1943.
- ⁴⁸ DB årg. 1939, nr. 1.
- ⁴⁹ Meddelt gennem pater Laurence Dorn SJ.
- ⁵⁰ Aarhus Amtstidende 16. maj 1955.
- ⁵¹ Demokraten s. dt.
- ⁵² Aarhus Amtstidende 11. juni s. å.
- ⁵³ Meddelt af pater Carl Pauli SJ.
- ⁵⁴ Oplysninger gennem skolens dagbøger.
- ⁵⁵ Dansk oversættelse 1828.
- ⁵⁶ samme 1944.
- ⁵⁷ Biskop Th. Suhr OSB: Den katolske Kirke og den økumeniske Bevægelse (1952).
- ⁵⁸ JOH I, 6, skriftstedet er i denne intension brugt af Østkirkens patriark Athanagoras.
- ⁵⁹ Citeret efter Augustin kardinal Bea SJ, Cth 1962 s. 75.
- ⁶⁰ JOH XVII, 2-26, her 20-23.
- ⁶¹ Kaj Munk: Himmel og Jord (1938).
- ⁶² Sacrosanctum Consilium, inter Oecumenici 42-48, oversat af dr. phil: Jan Pinborg.

NAVNE- OG STEDREGISTER

A		Euch, Johannes von, biskop 11, 14, 24, 27	
Academicum catholicum	61, 67	Euphrasia Csj, ordenssøster	54
Agnes Csj, ordenssøster	66, 72	Exaeten	34
Aimée Csj, ordenssøster	56	Exner, Poul, præst	56
Ambon	62, 63	F	
Andersen, H. C., digter	25, 54	Faulhaber, Michaël von, kardinal	58
Annunciata Csj, ordenssøster	72	Feldmann SJ, kapellan	12
Ansgar OSB, Nordens apostel ...	18, 24	Francoise Csj, ordenssøster	72
Arup, Erik, professor	47	Frandsen, Preben, skoleleder	66
Assumptionssøstre	67	Frans af Assisi, ordensstifter	31
Athanagoras, patriark	60	Frankrig	18, 46
Averhøde O Praem, abbedi	36	Fredericia	9, 11
Avignon	8	Frederik I, konge	8
B		Frederiksstad	9, 11
Ballin, Mogens Francesco, kunstmaler	26	Frelsens Hær	70
Belgien	34, 36	Freund, sognepræst	14
Benzon, se Sostrup slot		Frijsenborg	57
Bertling, Georg, sognepræst	62	Fromsejer, præst	61
Beyer, kaptajn	42	G	
Bille, Ove, biskop	9	Gamel, Henry, præst	71
Bonaventura Csj, ordenssøster	27	Geertz-Hansen, Kjeld, monsignore ...	47
Bonhoeffer, Dietrich, teolog	58	Geller SJ, kapellan	36
Brandes, Georg Cohen, forfatter	5	Geneve	19
Brandt SJ, Carl, sognepræst	26, 73	Genoveva Csj, ordenssøster	54
Brems O Praem, Josef, biskop ...	36, 45	Gregor XIII, pave	32
Brammer, Max, overlæge	31	Grenå	37, 70
Brinkmann SJ, August, sognepræst ...	14, 22, 73	Grevens Fejde	8
Brüggemann SJ, Frederik, sognepræst	23, 73	Grundloven af 1849	10
Bülowsgade	28	Grundtvig, N. F. S., salmedigter 5, 6, 25	
Bolle, Ejler Madsen, biskop	8	Grüder, Hermann, apostolisk præfekt	13, 14, 18, 21
Bornenes Budbringer, se Magas'n		Grünwald SJ, Gottfried, præst ...	61, 70
Borup, Morten, rektor	7, 8	Gundry SMM, Josef, missionær	71
C		H	
Catholica, kvartalsskrift	60, 72	Hadsten	37
Chambord, Conte de	18	Hans, arveprins	8
Christian III, konge	8	Hansen, C. L., arkitekt	51, 54
Christiansen, Grethe, flokfører	67	Harald Blåtand, konge	6
Christiern II, konge	8, 9	Harald Klak, småkonge	18
D		Hardeknud, konge	7
Danske Lov, Kong Christian d. V's...	10	Havs, Erna, spejleder	67
Dekkers SJ, Anton, præst 56, 61, 63, 66		Helgesen, Poul, karmelittermunk	8
Delp SJ, præst	58	Hermann von Bremen, historiker	7
Deres Blad, tidsskrift	44, 46, 72	Herskind-Petersen, organist	41
Domkirken, se Århus Domkirke		»Herrens Bord«, dansk ritus	66
Diokletian, kejser	6, 70	Hjerrild, Frederik, præst	61
Dorn SJ, Laurence, sognepræst	51, 56-70, 73	Holland	12, 23, 24
Drogo, biskop	18	Horsens	8, 9, 22, 47, 61
Dudzinski, Eva, flokfører	67	Humbertine Csj, ordenssøster	27
Dudzinski, Ivar, farmaceut	67	I	
Duployé, Francois, stenograf	26	Ignatius, se Loyóla	
Düsseldorf	17	Iñigo Lopez de Recalde, se Loyóla	
E		Indre mission, kirkeretning	5, 69
Ebeltoft	37, 54	Ingemann, B. S., salmedigter 17, 25, 47	
Elisabeth Csj, ordenssøster	27, 29	Irvingianere, se Katolsk-apostolsk	
England	23, 46, 51	menighed	
Eriksen SJ, Orla Tvede	53, 71	Isager, Kristian, overlæge	46
		Italien	41

J

Jeanne d'Arc skolen	29, 49
Jelling	7
Jensen SJ, Laurids, lægbror	13, 33, 35, 72
Jensen, Peder, biskop	7
Jensen, Viggo, professor	29
Jesu Hjerte Budbringer, se »Magasin«	
Jesu Hjerte kirke (København)	71
Jesu Hjerte kirke (Randers)	42
Jesuitterordenen, se Jesu Selskab	
Jesu Selskab	10, 11, 22, 23
Johannes XXIII, pave	56, 60
Josephine Csj, Mère, priorinde	29
Juliane Csj, Mère, priorinde	29
Justinus, martyr, apologet	24
Justine Csj, ordenssøster	27
Jürgensen, Fritz, tegner	42
Jørgensen, Johannes, digter... ..	26, 34, 66

K

Kanstrup, F., lærerinde	56
Katolsk-apostolsk menighed, Grenå ...	69
Katolsk Debat	61
Katolsk Ugeblad, tidsskrift	46, 72
Kejser, Halfdan, lektor	26
Kerff, Frederik, sognepræst	14, 74
Kiel SJ, Bernhard, sognepræst	65-66
Kierkegaard, Søren, filosof	50
Kierulff, H. D. T., redaktør	41
Kleis, orgelbygger	33
Koch, Hal, professor	47
Koch SJ, Josef, sognepræst	37-45, 73
Kongregationer	31-33
Krebs, Carl, professor	31
Kristeligt Dagblad	61
Kristenforfølgelser, Mexico	34
Kristenforfølgelser, Sovjet	34, 44
Kristenforfølgelser, Spanien	44
Kristenforfølgelser, Tyskland	44, 46
Krogsh-Tønning, Knud Carl Ansgar,	
teolog	24
Küpfelerle SJ, Friederich, rektor ..	36, 41
Küchler, Albert, »Fra Pietro« maler-	
munk	25
København	8, 9, 11, 38, 51
Köln	12, 16

L

Lading sø	57
Lang, Alois, billedskærer	54, 64
Lange, Jens Iversen, biskop	7
Lange, Thor, digter	47
Larsen-Stevens, Niels, kunstmaler ..	43
Laurent Csj, Mère Marie Gertrud... ..	15
Laux SJ, Josef, præst	34, 44, 53
Lebel, Herbert, skolelæge	53
Leibniz, Gottfried von, filosof	58
Leunis SJ, Johannes, præst	32
Lissner, Viggo, studenterpræst	61
Liturgi	62, 66
Lohmann SJ, Johannes, sognepræst ...	14, 22, 73
Lorenzen, lærer	54
Loyóla, Ignatius, ordens-tifter	10, 17
Ludvig den Fromme, kejser	18
Luther, Morten, august'nermunk ..	8, 44
Lønskov SJ, Christian, præst	42, 44, 53, 67

M

»Magasin«, tidsskrift	34
Magdalene Csj, Mère, priorinde	27
Mainz	18
Malawi	71
Maribo	72
Marie Csj, ordenssøster	72
Marie du Divin Coeur Csj, ordens-	
søster	72
Marie Genevieve Csj, ordenssøster... ..	27
Marie-Magdalene Csj, ordenssøster... ..	72
Marie-Veronique Csj, ordenssøster... ..	72
Margrethe Csj, ordenssøster	51, 56
Martensen SJ, Hans L., biskop	59, 65-70
Meister SJ, Adolf, sognepræst	38, 68-73
Melchers, Paulus, biskop	19
Mermillod, Caspar, biskop	19, 42
Montini, se Paul VI	
»Mortaliu animos«, encyklika	57
Monte Cassino OSB, benediktinerklo-	
ster	70
Muckermann SJ, præst	60
Mosso	47, 54
Munk, Kaj, digterpræst	62
»Mystici corporis Christi«, encyklika ..	58
Møller-Christensen, Vilh., professor... ..	46

N

Nakskov	42
Newman, John Henry, kardinal	24
Nielsen SJ, Knud Age, sognepræst	71
Nielsen OSB, Poul Ansgar, benedikti-	
nermunk	71
Norge	23, 24
Notke, Bernt, billedskærer	7
Nordisk Ugeblad for katolske	
Christne	44, 46
Nyborg	8, 45, 50
Nösen SJ, Peter, sognepræst... ..	34-37, 73

O

Oberammergau	38, 54, 64
Odder	37, 38
Oslo	24
Osnabrück	19
Osterhammel, Max, sognepræst	38
Otto SJ, Alfred Joachim, præst	42, 46, 65, 72

P

Paludan, Jacob, forfatter	33, 37
Paludan-Müller, Frederik, digter	5
Pamplona	10
Paul VI, pave	61, 71
Pauli SJ, Karl, sognepræst	52, 53, 54, 73
Paulus, apostel	10, 64
Paulus SJ, præst	38
Peters, Flor, organist	41
Pedersen, Christian, skoleinspektør ...	56
Peter, apostel, pave	60, 61, 64
Pindstrup	37, 38-40, 42, 65, 68
Pius X, pave	33, 41
Pius XI, pave	57
Pius XII, pave	56, 58, 67
Plovgaard, Karen, forfatterinde	52
Poppe SJ, Frans, sognepræst	50, 51, 52-73
Poppo, biskop	6, 7

R

Randers	38, 42
Rasmussen, Svend Aage, skoledirektor	53
Reformation (Lutherdommens indførelse)	8-9
Reformation (»Den stille«)	23-26
Regensburg	12
Regina virginum, se Kongregationer	
Ringsø, se Pindstrup	
Rom	45, 58, 67
Roncalli, Angelo, se Johannes XXIII	
Rose Csj, ordenssøster	56
Rosenkrans, levende, se Kongregationer	
Rosenkrantz, Oluf Nielsen, rigsråd	8
Rosenorn-Lehn, Erikk, forfatterinde	41
Rudkøbing	42
Ry kirke »Sankt Søren«	9
Ryesgade	12, 15, 22, 36, 38, 68

S

Sakramentskirken (København)	62
Sakse (Saxo Grammaticus) historiker	6
Salling-Mørtensen, arkitekt	51
Sankt Andreas kirke (Ordrup)	42, 44, 62
Sankt Andreas kollegium	23
Sankt Ansgars kirke, domkirken (København)	19
Sankt Ansgars kapel (Odder)	37-38
Sankt Clemens kirke, se Århus domkirke	
Sankt Clemens trop, se spejdere	
Sankt Josefs kirke (Horsens)	22
Sankt Josefs hospital	27-31, 41, 50
Sankt Josef søstre	13, 15, 36, 49
Sankt Knuds skole	
..... 12, 19, 27, 48, 49, 51-57, 61, 66	
Sankt Mikael's kirke (Kolding)	62
Sankt Mikael's kapel (Ringsø)	38, 65, 68
Sankt Norberts kirke (Vejle)	62
Sankt Pauls kirke	16, 22, 61
Sankt Stanislaus, se Kongregationer	
Schindler, Peter, digterpræst	
..... 40-41, 66, 67	
Schmied SJ, Ignatz, sognepræst	
..... 14, 23, 24, 25, 73	
Schmitz, Frantz, arkitekt	16-19
Schumacher SJ, præst	44, 49
Seksualundervisning	66
Simplisienne, se søster »Elisabeth«	
Skikkild, Chresten, billedhugger	42
Skovgaard, Joakim, kunstmaler	42
Skydsgaard, K. E., professor	60
Sostrup slot, cistersienserindekloster	40
Spanien	10, 44
Spaus SJ, Michaël, sognepræst	33
Spejdere	67
Steffeld, Franz, kommunaldirektor	67
Steno (Niels Steensen), biskop	11, 25, 45
Stenosgade (København)	11, 40
Stenvad	39, 42
Stille Reformation, se Reformation	
Sträter SJ, Augustin, sognepræst	
..... 3, 6, 11-21, 23-25, 34, 69, 73	
Stühli SJ, sognepræst	37, 41, 44
Suhr OSB, Theodor, biskop	
..... 45, 47, 55-65	
»Sursum Cordæ«, ungdomssangbog	26
Sutek, Johan, kirkeværge	38
Söderblom, Nathan, ærkebisp	57

T

Tabernakel	64, 68
Tamdrup	7
Theilmann, Axel, billedhugger	42
Theodorine Csj, ordenssøster	72
Theophile Csj, ordenssøster	72
Thérèse-Maria Csj, ordenssøster	72
Tyskland	12, 44, 46, 57

U

Ulveunger, se spejdere	
Universitetet, se Århus universitet	
Unmack-Larsen, borgmester	53

V

Valdemar IV Atterdag, konge	8
Vatikankoncil II	56, 60-62
Vilhelm af Æbelholt, abbed	47

W

Weinert, Egino, billedhugger	63, 68, 69
West, Birgitte, malerinde	
..... 42-44, 48-49, 63, 64	
West, Svend, læge	52
Westarp SJ, Karl-Heinz, præst	70
Widukind OSB, historiker	7
Winsløv, George Benigne, læge	25
Wittenberg	8
Worms	8

X

Xaver SJ, Frans, missionær	11
----------------------------	----

Z

Zoëga, Georg, arkæolog	25
Zurstrassen SJ, præst	21

Æ

Æbeltoft, se Ebeltoft	
Æbelholt »Ad Parakletam« augustinerkloster	46-47

Ø

Øm »Cara Insula« cistersienserkloster	
..... 46-47	
Ømborgen	47, 51, 54
Økumeni	57-62, 65, 68-70

A

Ålborg	13, 72
Århus domkirke	7, 57
Århus stenhuggeri	17
Århus kristne Studenter, »A.K.S.«	61
Århus teater	54
Århus universitet	29, 70
Årslev, assumptionskloster	67
Åsebakken, benediktinerindekloster	47

Marselis Tryk A/S